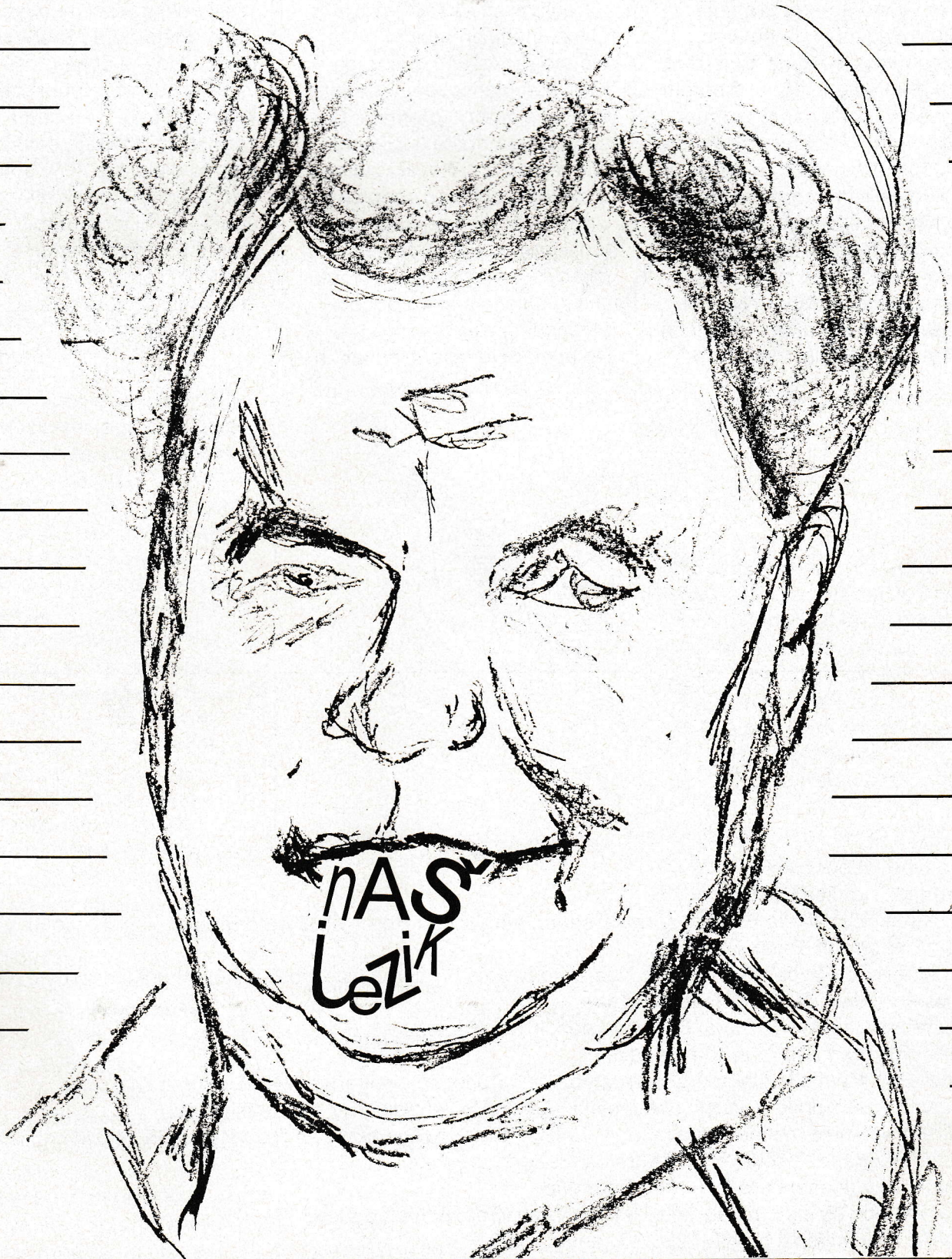

NOVI GLAS

MAGACIN HAK-A

4/1989

U V O D N I K

Povlačujem se kot urednik Novoga glasa. Morebit Vam je to, dragi štitelji, svejedno, kad nije važno gdo ga uredjuje. Ali Novi glas nima novoga urednika. Iako sada kani izlaziti prvo dvomisečno, a potom misečno, ipak hakovskomu odboru fali faktotum, komu će naložiti urednički posao, da se ga on sam more riješiti. To je svenek bilo tako, a i za vrime mojega uredjivanja. A ako urednik pak prosi za potporu, onda je odbor radje pripravan biti kočnica, nego turbina. Da nije bilo vjernih

suradnikov — starih zecev-hakovcev i prave redakcije, ka se je sastajala svako ljeto i odredjivala sadržaj Novoga glasa, magazin nikada ne bi bio mogao izlaziti. Samo da HAK kumuje Novomu glasu, to bi bilo znatno premalo. Časopis, koga držite u ruka, se nije radjao u hakovski zidina, u svojem zavičaju, nego se je u zadnji dvi ljeti povukao u tudju zemlju i je onde sebi iskao novu domovinu. Milom ili silom se je polako počeo osamostaljavati. Ne povlačujem se iz privatnih

uzrokov, kot bi to gdo mogao misliti. Človik more zdvojiti i na okolnosti, pod kimi mora vršiti neki posao, iako ga djelo obogaćuje i zadovoljava. Onda je bolje da se povlačuje i da drugim preostavi kiselu jabuku, u ku čedu zagristi, ju do kraja pojisti, kot sam to djelala ja, ili ju spljunuti. Ali moru ju izložiti i suncu, ko bi joj morebit moglo uštrcnuti slatkoću. Samo — i to je rizik, ar se jabuka lako more pokvariti, ako se zabi na nju.

urednica

I M P R E S U M

izdavač: odbor HAK-a

urednik: Agnija Schuster

suradniki: dr. Nikola Benčić, Jurica Csenar, mag. Fredi Hergović, Ewald Pichler, Karel Smolle, Franjo Schruiff, Petar Tyran

ilustracije: Slobodan Butir (Okó), Nedjeljko Dragić (Večernji list), Ivo Friščić, Mića Miloradović (Okó), Vjesnik, Jakov Zvonarić (naslovna stran)

slaganje: Rosemarie Stagl, Barbara Leeb, Karin Karlics

ekspedit: mag. Zorka Kinda-Berlaković

foto-slog: Hrvatsko štamparsko društvo, 7000 Željezno, Hotterweg/Hatarski put 54

vlasnik i nakladnik: Hrvatski akademski klub (HAK), Kroatischer Akademikerklub

adresa vlasnika medija i izdavača: A-1040 Wien, Schwindgasse 14/10, telefon 65 14 014

tisak: Wograndl-Druck, 7210 Matrštóf/Mattersburg

nakladni pošanski ured: A-1040 Beč/Wien

manuskripti se šalju na adresu: A-1040 Wien/Beč, Schwindgasse 14/10

konac redakcije za broj 1/1990 20. januar 1990.

Leti, leti daleko . . .

Novi glas je komentirao da je HKD na jednu stran od hrvatskih društav kaniio potporu, a na drugu stran velikodušno dililo pineze i svoje zastupnike avionom poslalo u Pariz U Novom Glasu broj 2/1989 su pod naslovom „komentarčići navedene neke stvari, ke ne odgovaraju istini.

1. Dr. Grandić i ja smo odletili u Pariz na kongres FUEV-a i platili smo za obadva bilete 9.940 š. Kad bi se bili vozili autom, bi to bilo koštalo putne stroške 1.388 km (od Beča do Pariza) x 2 (tamo i najzad) x 3.70 š 10.271 š.

(Oficijelno se jur plaća 4,10 š na km!) Zvana toga ne bi bilo moguće, da se vozimo samo jedan dan, morali bi bili prenoćevati, ča bi bilo koštalo dodatno. Dr. Grandić i ja smo obadva učitelji i moramo čuda djelati, to znači da smo obadva petak još do 15 uri morali podučavati, tako da smo se stoprv kašnje mogli odvesti. Zvana toga su moje ure u subotu (onda moram učiti 4 ure) morali suplirati drugi kolegi, a ja sam im to morala vratiti. A da su oni mene zastupali i petak i subotu, to tehnički uopće nije bilo moguće. Mi smo se nedilju opet vratili, tako da smo mogli pandiljak u 8 ura opet biti u školi.

Moguće, da je dost ljudi, ki imaju već vrimenta, nam to nije moguće. Mi smo si ispunili naše dužnosti prema društvu, ko smo zastupali. Nismo si poračunali ni dnevnicke, ada dijete, ke se obično poračunaju.

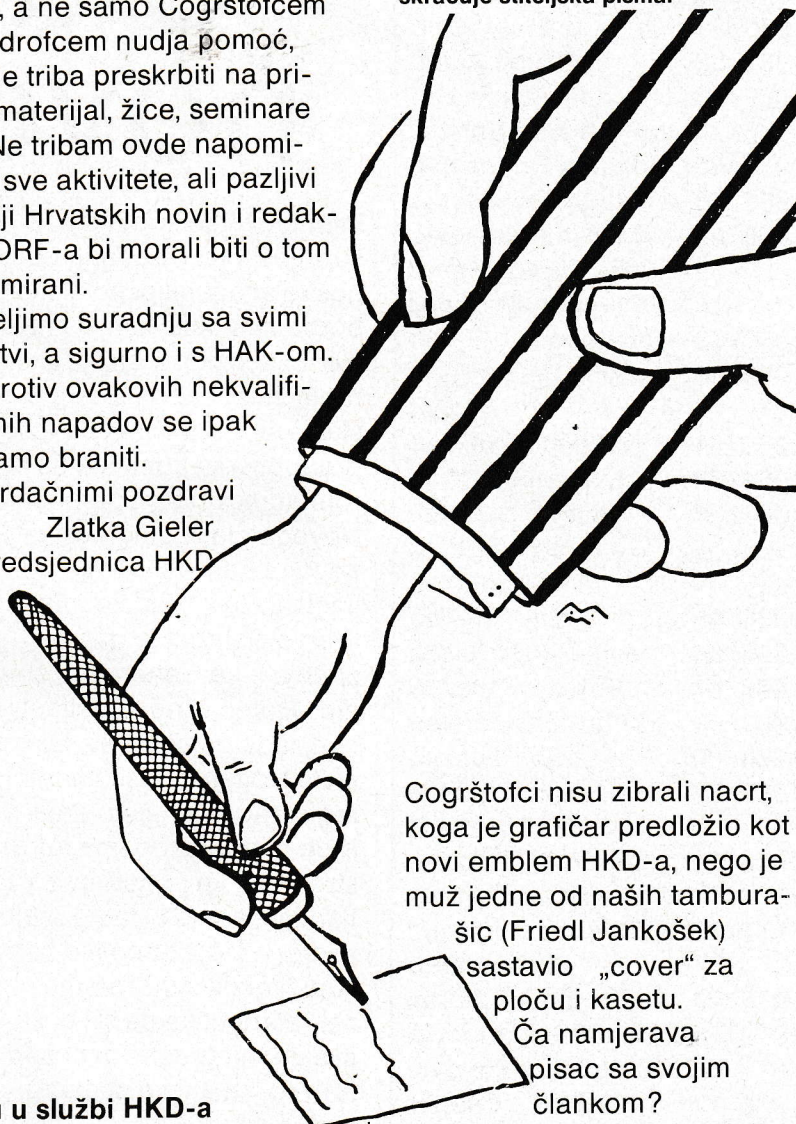
2. Kot je poznato ima Kulturno društvo dosta aktivite-tov, i ne brine se samo za

tamburaška društva, iako njim svim, a ne samo Cogrštofcem i Cindrofcem nudja pomoć, ako je triba preskrbiti na pri-liku materijal, žice, seminare itd. Ne tribam ovde napomi-njati sve aktivite, ali pazljivi štitelji Hrvatskih novin i redak-teri ORF-a bi morali biti o tom informirani.

3. Željimo suradnju sa svimi društvu, a sigurno i s HAK-om. Ali protiv ovakovih nekvalifi-ciranih napadov se ipak moramo braniti.

Sa srdačnimi pozdravi
Zlatka Gieler
predsjednica HKD

Novi glas si pridržava pravo, da skraćuje štiteljska pisma.

Cogrštofci nisu zibrali nacrt, koga je grafičar predložio kot novi emblem HKD-a, nego je muž jedne od naših tambura-šic (Friedl Jankošek) sastavio „cover“ za ploču i kasetu. Ča namjerava pisac sa svojim člankom?

Nisu u službi HKD-a

Komentirali smo u NG 2/1989, da će se HKD fuzionirati s Tamburicom Cogrštof

Cogrštofski tamburaši su bili jako razočarani kad su čitali zadnje izdanje Novoga glasa. Prva laž: Tamburica Cogrštof nije igrala pri svi priredba HKD-a, nego samo 4 pute u zadnji 18 ljeti. Ja mislim, da Vam je poznato, da je HKD u ovi ljeti imalo već priredbov i da su i druge grupe nastu-pale.

Druga laž:
Za omot svoje nove ploče

Je znamda kanio tamburaške grupe Gradišća mobilizirati protiv Cogrštofcev? Tamburica Cogrštof potribuje, da se uredništvo ili pisac članka „komentarčići“ oprosti kod tamburaške grupe Cogrštof i da korigira u dojdućem izdanju Novoga glasa neisti-nitu informaciju o Tamburici Cogrštof.

Karin Kiesling (tajnik)
Mate Kliković (predsjednik)

Hoteć nismo uvrstili ov odgovor u rubriku u ku bi zapravo slišio, naime med komentarčiće.

HAKovski predsjedniki

1948	dr. Ivan Müller
1949	dipl. trg. Rudi Karall
1949/50	dr. Ivan Mladenčić
1950/51	dr. Mate Vičić
1951/52	dr. Tome Kačić
1952/53	Feri Szabo
1953/54	Ivan Šafarić
1954/55	Martin Prikosović
1955/56	Martin Prikosović
1956/57	Martin Prikosović
1957/58	prof. Tome Mühlgassner
1958/59	mag. Ivo Sučić
1959/60	dipl. trg. dr. Rudi Orišić
1960/61	Martin Prikosović
1961/62	prof. Toni Fazekas
1962/63	dr. Fric Sedenik
1963/64	mag. Vladimir Vuković
1964/65	Franjo Meršić
1965/66	mag. Petar Huisza
1966/67	Franjo Palković
1967/68	prof. Oto Vales
1968/69	Franjo Palković
1969/70	dipl. inž. Jože Funović
1970/71	mag. Rudi Gregorić
1971/72	mag. Ivica Mikula
1972/73	mag. Branko Kornfeind
1973/74	dr. Štefan Karall
1974/75	mag. Tibor Jugović
1975/76	mag. Tibor Jugović
1976/77	Jurica Csenar
1977/78	Jurica Csenar
1978/79	dr. Werner Varga
1979/80	mag. Marijana Grandić
1980/81	mag. Marijana Grandić
1981/82	mag. Marijana Grandić
1982/83	mag. Franjo Perušić
1983/84	Petar Tyran
1984/85	Petar Tyran
1985/86	Petar Tyran
1986/87	Petar Tyran
1987/88	Jandre Palatin
1988/89	Jandre Palatin
1989/90	Franjo Schruiff

D R U Ő T V E N E A K T I V N O S T I

Stari put nove ideje

Intenziviranje kontakta sa sridnjoškolci i študenti pedagoške akademije, politička borba za postavljanje dvojezičnih seoskih tablov, realiziranje službenoga jezika u skladu s Državnim ugovorom, produbljenje kontakta sa starom domovinom i proširenje Novoga glasa su glavni cilji novoga hakovskovoga peljačtva. Novi predsjednik Franjo Schruiff je dao na znanje cilje Generalnoj sjednici. Hoteć si novo peljačtvo nije zadalo već ciljev, iako se stavlja pitanje, je li će moći realizirati sva nakanjenja. Klub momentano ima infrastrukturu, ka je potriebna za konzekventno i stalno djelovanje. HAK je zaposlio zahvaljujući akciji 8000 stalnu sekretaricu, ka se skrbi za svakidanji društveni posao. Za već-ke akcije se kanu skrbiti mladi, ambiciozni kotrigi novoga odbora, ki su pripravnici zagristi u konkretan posao.

U pogledu na manjinsku politiku HAK kani u ovom društvenom ljetu forsirati pitanje dvojezičnih seoskih tablic. Momentano neke kotrige odbora čeka pravni postupak, pokidob da su na ljetošnjem danu mladine uz nimšku seosku tablu „Schachendorf“ postavili i hrvatsku tablu s natpisom „Čajta“. Izgledi, da bi ovim postupkom skupa s Ustavnim sudom mogli prisiliti

vladu da stvori zakonsku odredbu za postavljanje seoskih tablic, su jako slabi. Zato novo peljačtvo Kluba kani odredjenimi akcijama prisiliti Parlamenat, da u ovom pitanju nastane aktivan.

U pogledu na službeni jezik bi novi odbor morao realizirati nakanjenja staroga odbora, i to maksimalno informiranje i kontaktiranje naroda. Ali je li klub za ta posao ima dovoljan broj potriebnih pravnikova i odgovarajući pinezni background, je drugo pitanje. Na nove noge HAK kani postaviti suradnju s matičnom zemljom Hrvatskom — tako je to barem nazvistio predsjednik Schruiff. Ljetos se po prviput nije ugodalo organizirati *Karavanu prijateljstva*. U zadnjem trenutku ju je otpovidao Savez socijalističke omladine Hrvatske. U HAK-u je nato počela žmigati črljena lampa. Da bi se to nervozno črljeno stakato-svitlo pretvorilo u soft-tone svitlo novo peljačtvo kani uložiti svoje vanjskopolitičke snage. U smislu glasnosti i perestrojke kani intenzivirati svoje kontakte staroj domovini.

Predvidjeno je i znatno proširenje Novoga glasa. Sadašnji tromisečnik kanu pretvoriti u dvomisečnik, a kašnje pak u misečnik. Ali kako je jur rekao Miloradić: klas se mlati, a ne slama.

Do sada se još nijednomu

predsjedničtvu HAK-a nije ugodalo, da izlazi klupski časopis već od četirekrat u ljetu. Plane, da pokratu intervale izlaska do sada još nikada nisu mogli realizirati. Nasuprot. U takovi perioda je Novi glas obično bankrotirao. Spas ne leži svenek u novom, u različni ideja. Ponekad je dovoljno, da človik obdrži postojeće i je popuni novimi sadržaji. To novo peljačtvo kani učiniti vezami sridnjoškolcem i študentom pedagoške akademije. Novo vino bi HAK morao uljati i u stare miške jezičnih tečajev. Koža neće puknuti, ako samo izabrani krug ljudi pohađa tečaje i onde konkretno napreduje i usavrši znanje hrvatskoga jezika, kulture i povijesti.

Momentano naime nije najvažniji kvantitet, nego kvalitet. Potribni su nam stručnjaki, specijalisti, prednjači i opinion-leaderi, ki čedu u budućnosti vući narodna kola Gradišćankih Hrvatov. Najbolja škola im je HAK, ki konkretno i precizno djela, da dostigne određene uspjehe. Da novo, 43. peljačtvo Hrvatskoga akademskoga kluba u ovom društvenom ljetu ne bude grabilo za zvijezdami, nego da dostigne predviđene cilje, mu želji

Ivan Hakovac

Novi odbor

predsjednik:	
Franjo Schruiff	(Uzlop)
potpredsjednik:	
Jandre Palatin	Pajngrt)
tajnica:	
Kristina Karall (Veliki Borištof)	
blagajnik:	
Manfred Čenar	(Dolnja Pulja)
referenti za kulturu:	
Jakov Zvonarić	(Mjenovo)
Zlatka Krizmanić	(Gerištof)
Anita Čenar	(Dolnja Pulja)
Irena Lebenić	(Veliki Borištof)
referenti za sridnjoškolce:	
Krista Linzer	(Veliki Borištof)
Joži Buranić	(Mjenovo)

Kakovu suradnju očekujemo s Hrvatskom?

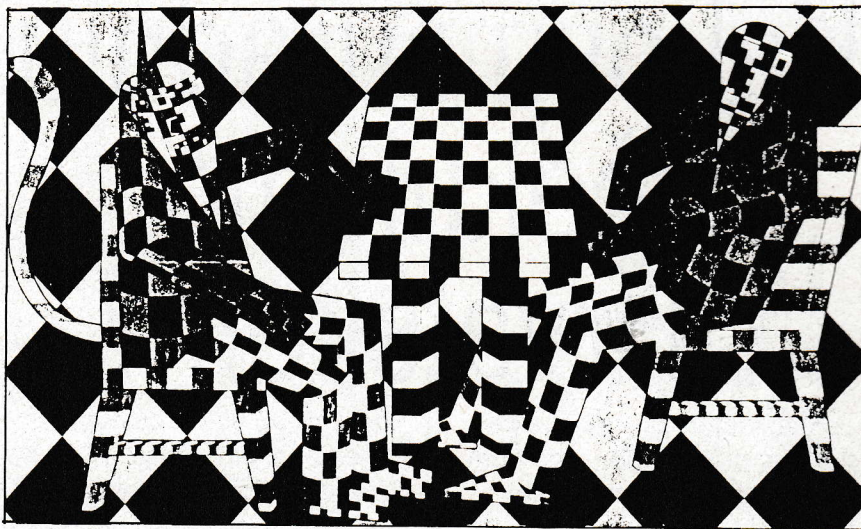
Nije sastanka — ni službenoga ni privatnoga — na kom ne bi diskutirali o mogućoj suradnji Hrvatske s Gradišćanskimi Hrvatima uopće, odnosno s hrvatskimi društvima posebno. Uvijek se pozivamo na tzv. „matični narod“, od koga očekujemo razumivanje, duhovnu i materijalnu pomoć u borbi za naš narodni opstanak, za budjenje narodne svijesti, a konačno i za dobivanje vlašćega identiteta.

Kad bi Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija — a tim i Socijalistička Republika Hrvatska — danas bila razvijena u gospodarstvenom pogledu, kad bi imala društveni sistem, ki more konkurirati sa sistemima u zapadnoj Europi, bi i Gradišćanski Hrvati laglje s matičnim narodom kot hrptenjačom potribovali svoja prava i odgovarajuću pripomoć. Tim da Hrvatska išće gospodarstvene kontakte s Austrijom odnosno Gradišćem, a kumaj obrnuto, je ona prez dvojbe u čemernijoj poziciji. To mi Gradišćanski Hrvati čutimo na svi područji, a čutimo to i prilikom oficijelnih sastanaka i razgovorov med zastupnikima Hrvatske (SFRJ-a) i Gradišća (Austrije).

Za oficijelne zastupnike SFR Jugoslavije odnosno SR Hrvatske nije već ni jasno, s kim od Gradišćanskih Hrvatov pominati se i razgovarati. To jasno kažu i službeni razgovori u zadnji miseci i

tajedni. Očividno zastupnici (predsjednici) nadstranačkih društav već nisu adekvatni partneri za hrvatske ministre i predsjednike. Tu ulogu su sada preuzela stranačka društva Hrvatov u Gradišću. Tim će se sigurno preminiti i način suradnje.

Znamo, da iz različnih političkih i gospodarstvenih uzrokov i taktiranja Gradišćanski Hrvati nikako nisu odlučujući faktor u bilateralni razgovori, a još manje od nas odvisi uspjeh ili neuspjeh bilo kakovih razgovorov i odlukov. Znajući za to, Gradišće kot zemlja i Austrija kot država lako baraču s Gradišćanskimi Hrvatima. Očividno je, da Hrvati u Austriji nimaju za sobom nijednu političku silu, a niti malo politički ne utiču na zemaljske ili državne izbore. Velika škoda u cijeloj situaciji je i to, da je komunistička Jugoslavija Gradišćanske Hrvate u prošlosti uvijek gledala kot konzervativce i klerikalce — danas bi neki za to imali moderniju rič „klerikofašiste“ — a zemlja Gradišće i država Austrija su mnoge Hrvate gledale kot prijatelje jugoslavenskoga političkoga sistema, i to kot komuniste ili kolaborante komunizma, kih se triba čuvati. Najveći broj Gradišćanskih Hrvatov nije bio ni ovo ni ono — samo da se Hrvatima nikada nije potpuno ugodalo da se toga riješu. Ali tim su sidili svenek med dvimi stolci: niti ovi, niti

oni je nisu gledali kot ravnopravne. Zato se nijedan nije trudio, da najde rješenje za nje. (Sigurno je i ovde i onde iznimkov, ke su se ozbiljno bavile s pitanji Gradišćanskih Hrvatov). Ali Gradišćanski Hrvati nikada ne bi smili odustati da odvežu bilo ovoga bilo onoga od njegovih obavezov — a ne bi se smili zadovoljavati s drotpinkami. Ostaje uska stazica za suradnju, i to na kulturnom području, a triba je raširiti ovu stazicu, izgraditi ju i zvoziti, da iz nje nastane cesta, širok autoput, da bi se po njem u obadvi smjeri mogla praktici-rati izmjena. Gradišćanski Hrvati bi tribali u čim većem broju spoznati, da veze s „matičnim narodom“ u svojoj bivšoj domovini nimaju nikakovoga posla s odobravanjem ili odbijanjem političkoga sistema. Zato bi morali čim već i čim uže kontaktirati kulturne i druge ustanove toliko-puti citiranoga „matičnoga naroda“. Za Gradišćanske Hrvate bi to bilo neizmerno bogatstvo, kad bi mogli cicitati duhovno blago svoje „stare domovine“ kot i mliko iz majčinih prsi. Uza to Hrvatska nudja i red drugih znamenitosti, a da ne govorimo o morju. Uglavnom suradnja mora uspjati na kulturnom području. Školovanje hrvats-

koga jezika, za početnike do usavršavanja slavistov i drugih stručnjakov bi moralo biti zagarantirano. Iz iskustva znamo, da se jako čuda kontaktov sklapa u vezi s gostovanji folklornih grup, zborov i tamburaških društav. Ako govorimo o duhovnoj hrani, tribaju na prvom mjestu biti gostovanja hrvatskih kazališćev i pozornic kod Gradišćanskih Hrvatov — a na drugu stran gostovanja gradišćanskohrvatskih kazališnih pozornic u Hrvatskoj. Tiskanje knjig i slikovnic za dicu bi Hrvatska velikim dijelom mogla ostvariti, uopće ako se to djela u Zagrebu ili kade drugdir u Hrvatskoj. Težišća za djelovanje bi tribala biti: comic-stripi, muzičke i videokasete — pak da ne zabimo izmjenu mladine i gostovanja gradišćanskohrvatske mladine i školarov po različni mjesti u Hrvatskoj, po mogućnosti uz privatni smještaj. U slučaju da će biti gotov autoput od Maribora do Zagreba, se smi očekivati znatno veći broj gradišćanskohrvatskih vikend-turistov iz Gradišća i Beča. Uz sve ugostiteljske i turističke udobnosti je to u prvom redu važno za jezik, za svist, a tim i za identitet. Po sebi razumljivo ovo triba bazirati na reciprocitetu, da bi

i Hrvati iz Hrvatske u čim većem broju upoznali ovu kitu hrvatskoga naroda u Austriji, a po sebi razumljivo i u Ugarskoj i u Slovačkoj. No, po sebi se razumi i to, da se reciprocitet ne more realizirati u istom opsegu kot je Hrvatska u stanju da nam nudja usluge sa svimi svojimi državnimi i gradskimi ustanovami i institucijami.

Važno je, da hrvatski jezikoslovci, književnici i stručnjaki na različni područji redovito dolazu na predavanja, ne samo u Beč, nego i u hrvatska sela u Gradišću. Ali i nadalje će biti neizmerno važno, da dojde do privatnih kontaktov med Hrvati ove i one zemlje, „stare domovine“ i današnje dijaspore. Ukoliko je Hrvatskoj i hrvatskomu narodu zaista važan narodni opstanak ove gradišćanskohrvatske grane svojega naroda, će se u budućnosti pokazati i na ostaloj pripomoći. Ufamo se za Hrvatsku isto kot i za nas! Momentana mizera, ka nažalost jur predugo dura, ne more durati na sve vijeke.

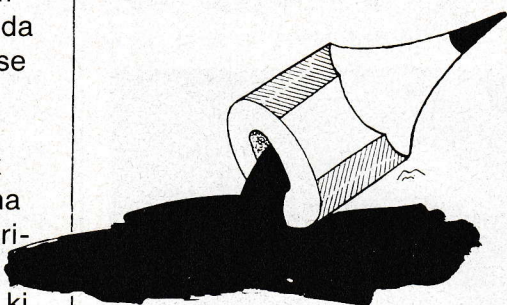
Ufamo se da će matični narod konačno vrijeda moći uživati na zdraviji i ugodniji materijalni temelji. Bilo kako gledamo današnju situaciju — u SFR Jugoslaviji, odnosno u Hrvatskoj — Gradišćanski Hrvati ne moru odvezati od njevih obavezov ni Hrvatsku ni cijeli hrvatski narod, da bi se u budućnosti na svi područji puno brižnije skrbili za Hrvate u dijaspori. Gradišćanski Hrvati ne želju biti samo most, po kom se gazi, nego i luk ki povezuje. A sagraditi ta luk i učvrstiti ga, je zadaća ne samo Gradišćanskih Hrvatov i Austrije, nego dobrim dijelom i Hrvatske i hrvatskoga naroda.

petar tyran

Ipak ne odbijam idealiste

HAK je sabiralište idealistov! To sam zela upamet za vrime svojega uredništva! Redakciju Novoga glasa su naime dvojica ljeta dugo sačinjavali oni „stari zeci“-hakovci, kim mladi hakovci predbacuju, da već nimaju idealov i da su se povukli. Morebit. Ipak sam spoznala, da posao samo onda napreduje, kad človik svoje noge čvrsto postavi na tla i trizno počinje gledati prilike. Ali ča djelaju idealisti? Oni sanjaru o uzvišeni cilji, ki su velikim dijelom neostvarivi, zato se ni ne moru dati na konkretan posao. Svi znamo, da realist ispituje postojeće mogućnosti i u okviru tih mogućnosti trizno ostvaruje svoje nakane. A idealist ne iskorišćava postojeće mogućnosti, ne, on sanjari o novi puti. Dok je realist rivao kola, a morebit ih dorivao još i u cilj, zabentani idealist sanjari o limuzini, kom će pak znamda u vjekovječnosti proći kroz cilj. Zato hakovci, puni idealizma, kanu izdavati Novi glas prvo dvomisečno, a kasnije pak misečno. A s kimi sadržaji ga kanu opremiti? No, jednostavno! Novi glas neka postane časopis za politiku i kulturu! Svejedno, ča te dvi riči u biti značu! Mogli bi o nji filozofirati i pritom napisati strane dužičak sastavak. Hakovci su to odlučili — i basta! Nažalost do sada odbor ne zna, kakov je urednički posao, ar nijednoga odbornika nije interesiralo, da se o njem informira. Ponaša se

ova druga sorta hakovcev kot da ih je štrok upravo izvukao iz Niuzaljskoga jezera. „Frosh-i“ mislu, da se Novi glas da koncipirati i dogotoviti

ho-ruk-akcijom u dvi dani. I kočku prvo moramo nasaditi i joj dati neko vrime siditi, dokle se moru zleći pipličići! Novi glas ni u zadnji dvi ljeti nije bio optimalan magazin. Ali neču se sada upušćati u njegove nedostatke. Samo mislim, da bi i novi odbor HAK-a tribao graditi na postojeći temelji, a ne srušiti stare prokušane, probatne strukture i nanovič iz ničesara graditi fundamenat. „Politika“ i „kultura“ ne moru služiti kot fundamenat, ar ne znamo, je li se u ti riči skrivaju pijesak, beton, cigle ili željezo — to hakovci nisu precizirali.

Odbor HAK-a bi Novi glas kot svoje glasilo, ponavljam: kot GLASILO HAK-a, morao iskoristiti maksimalno. Ali ča djelaju odborniki? Spavaju i sanjaru, a glasilo mlahavi! Novi glas bi bio mogao provesti uspješnu kampanju, kad je došla odredba o hrvatskom službenom jeziku. Iako sam odbor upozorila na to, nijedan nije dokumentirao svoj inte-

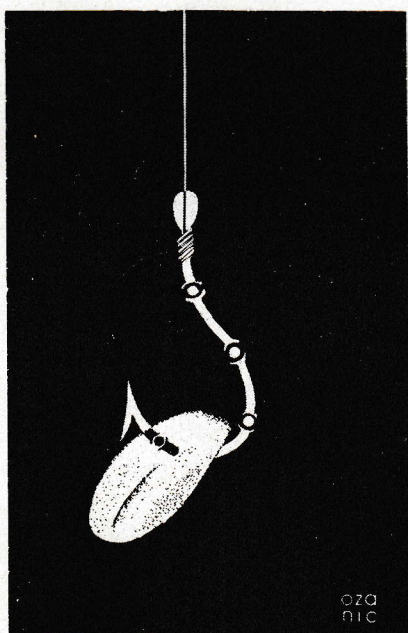
res. Mislim da nije dost, da se HAK vozi od kongresa do kongresa, od sjednice do sjednice i da onde reprezentira. Nije niti dost organizirati ljetu za ljetom „Dan mladine“ i med tablice, koliko stoju kobasice, pomfriti i pečeni pipličići, obisiti transparente „Mi smo za dvojezične čuvarnice“ i „Dajte nam član 7“. Ako HAK kani biti manjinsko-političko društvo, onda mora uz drugi posao iskoristiti i svoje glasilo, a ne samo voziti se po manjinsko-politički manifestacija i misliti, da je to potribno za dobrostanje narodne grupe. HAK ne bi tribao biti mumija, zvana preparirana, a znutra gnjila, a Novi glas ne amaterski elaborat, nego profesionalno-seriozni periodik. Kad sam preuzela uredjivanje Novoga glasa, sam počela planirati, kako bi bilo moguće, stvoriti seriozan časopis s formatom. Redakcija Novoga glasa je pak zasukala rukave i pokusila držati se devize „Kritično i akademski vridno“. Je li nam se je ugodalo pisati akademski vridno, to morete ocijeniti samo Vi, dragi štiteljji! Bila nam je to svakako nakana, pa ipak se okupljamo u akademskom klubu. Željim Novomu glasu, da se budu njegovi autori i nadalje trsili pisati akademski vridne članke, i to ne samo za volju njevoga akademskoga kluba, nego za volju hrvatskoga naroda.

Agnjica Schuster

Imamo potrebu, da se prodavamo za pineze?

Od ove jeseni početo je Prezidij socijalističkih mandatarov hrvatskih i mišanih općin nadstranačko društvo. To rješenje je našla Ustavna služba u Saveznom kancelarstvu. Ovo će minjati sve dosadašnje špekulacije u vezi s Narodnim savjetom za Gradišćanske Hrvate.

U hrvatskom Savjetu su 24 mjesta. Po zakonu je 12 mjest rezervirano za nadregionalna i reprezentativna društva Gradišćanskih Hrvatov, ka se zalažu za dobrobit Gradišćanskih Hrvatov. Ali zapravo se nijedan vrug ne skrbi za to, ar stranke jednostavno kanu imati većinu u Narodnom savjetu. Zato kanu socijalisti, da bude Prezidij u Savjetu nadstranačko društvo. Da to sve nije pošteno i da je to tajna politika, o koj se stranke dogovaraju za zatvorenimi vratu, je pokazala reakcija šefa Prezidija, kad su ga prosili za intervju o stavu Prezidija prema Narodnomu savjetu. On boje jednostavno nije bio pripravan reći svoje mišljenje. A usput je rekao, da kani imati dvajsetčetira mjesta. Črni se momentano zato ne rivaju tako u Narodni savjet, kad ionako očekivaju dobru suradnju s tradicionalnimi društvu, u prvom redu s HKD-om, s bivšom črnim

poslanicom u Zemaljski sabor Zlatkom Gieler. No po smišnom ponašanju Ustavne službe u Saveznom kancelarstvu će biti i črna Djelatna zajednica nadstranačko društvo i će pojti na račun društav, a ne strankov u Narodni savjet.

Ljetos u protuliću su se Hrvatsko kulturno društvo, Hrvatsko štamparsko društvo, Hrvatsko kulturno društvo u Beču, Komitet za prava Gradišćanskih Hrvatov, Narodna visoka škola i Hrvatski akademski klub ujedinali, da nećedu pojti u Narodni savjet, ako bude Prezidij zastupan kot nadstranačko društvo. Pitanje se sada stavlja, kako

ćedu se nadstranačka društva držati vlašćega dogovora. Momentano izgleda tako, kot da je najveći dio društav požrknuo kiselu jabuku.

Poznato je, naime, da će Narodni savjet doprimiti Hrvatom oko 10 milijoni šilingov na ljetu. Tu svotu su dostali i Slovenci, kad su išli u Narodni savjet. Iz kancelarstva čujemo, da je šest milijoni šilingov predvidjeno, a Zeleni znaju za dodatne četire milijone, ki su kadetade shranjeni u budžetu. No, ali ako ne dojde ljetos do instaliranja Savjeta, onda će si Republika ili „režim“, kako to Hubert Rešetarić ponekad veli, prišporiti dost pinez. Ali s druge strani je poznato, da je bilo pitanje „Narodni savjet za Gradišćanske Hrvate“ na dnevnom redu Savjeta ministrov, ki su skoro jur zaključili, da ćemo i mi imati naš Savjet. Samo je došla u zadnjem hipcu črljena delegacija iz Gradišća črljenomu Vranickomu i je protestirala protiv predvidjenoga Savjeta — kot se to pročulo. No tako je črljeni kapetan Vranicki jednostavno zlišao Savjet iz dnevnona reda i sve je ostalo kod staroga. Sada je došla spomenuta direktiva iz Kancelarstva,

da je Prezidij nadstranačko društvo.

Ali Prezidij je paralelno išao i drugi put. Osnovao je Hrvatski dokumentarni centar Šuševu sa člani i simpatizanti Prezidija. Po statuti je

ovo društvo nadstranačko i se zalaže za Hrvate. Sada je imalo ovo novo društvo potpunu legitimaciju da ide u Narodni savjet. A zvana toga je Šuševu počelo zahvaljujući dobrim političkim vezama djelati za dobrobit Gradišćanskih Hrvatov. Ali zbog svojih uspjehov nastaje „starim“ društvom sve već suspektno. No i Hrvatski kulturni i dokumentarni centar Šuševu je sada osnovao društvo, i to „Društvo hrvatskih pedagogov“. Po sebi je razumljivo, da su ti pedagogi socijalisti, a isto tako je jasno, da ćedu potribovati, da su i oni zastupani u Narodnom savjetu.

A sada smo došli do one točke, do ke nismo kanili dojt. Mi sami smo peljali tako plitvu diskusiju o Narodnom savjetu, da nije nijedan znao, zač kani nutar. Svaki je očekivao pineze i je bio pripravan prodati sebe u Narodni savjet. Ako se je ko novo društvo rodilo, onda je svaki priznao i novomu društvu legitimaciju da ide u Savjet, ar nijedan nije sam znao, zač ima pravo pojt u Narodni savjet. Prezidij je zapravo najbolje shvatio novu situaciju. Sa svojim vazali HKDC-om i Društvom pedagogov će sada jur zauzeti nekoliko mjest. Utemeljiti nova društva, nije problem.

Stav Narodne visoke škole u pogledu na Savjet momentano moremo teško ocijeniti. Prema HN direktor Narodne visoke škole, Gassner, „laje stranačkim ispadi“ (mišljeni su socijalistički ispadi), zato je Gassner išao tužiti glavnoga urednika HN Petra Tyrana. Zbog toga ja neću pisati da Gassner laje stranačkim ispadi, ar bi i mene mogao tužiti.

Situacija je momentano takova, da će kaniti sve već novih društav u Narodni savjet, gvišno već nego dvanajest. A onda će se morati svakako diskutirati, ki sada nesmi nutar, ki nima pravo na to. A onda moramo diskutirati o legitimaciji svih društav. Prezidij more utemeljiti i društvo hrvatskih pčelarov ili gajiteljev buhov, ki ćedu se zalagati za dobro, hrvatsko gajenje buhov ili pčel, a onda takorekuć i to društvo more u Narodni savjet.

Konačno će Narodni savjet Hrvate zapeljati u prostituciju, ka se samo onda splaća, ako bude toliko pinez za nadstranačka društva, da budu mogla ove pineze ulagati u dobrostanje Hrvatov. U samom Savjetu ćedu angažirani Hrvati biti u manjini. A onda se moramo pitati, je li će nam ki dati pinez, ar stranke i njevi vazali ćedu si sami podiliti pineze, istotako kot to djelaju i sada. Najbolji primjer za to, je živa subvencija za Prezidij ka nije ništa drugo, nego poklon Kancelarstva črljenim bratom u Gradišću.

U momentanoj situaciji si moramo zaista premisliti, je li ćemo pojt u vlašći Savjet kot statisti, je li ćemo prepustiti odluke o budućnosti Gradišćanskih Hrvatov drugim, ki imaju u glavi samo vlašće partijske interese. Prostitucija nas čeka!

Franjo Schruiff

Jednostranost

Ov članak zapravo pišem zbog skandaloznoga prinosa u hrvatskoj i nimškoj televiziji na temu „10 ljet Hrvatska redakcija“. Nije bio samo tendenciozan, nego širio je i desinformaciju. Istina je, da je pod Hoferovom intendancijom došlo do upeljanja hrvatskih radio-emisijov, ali nije se tribalo zamućati, da se on nikada nije zalagao za naše emisije, niti za one na radiju, a još manje za televizijske. Zato se Hofer nije tribao ni pojaviti na ekranu, a još manje mu se je prinosom tribala odspivati hvala za njegov angažman. O oni ljudi, ki zapravo upravljaju redakcijom, ki marljivo djelaju za dobrobit hrvatske narodne grupe, o oni u prinosu pravoda nije bilo govora. Ali bilo je govora o Hrvatskoj redakciji kot jedinom mjestu, kade prakticiraju normirani hrvatski književni jezik! Ali Vi, dragi štitelji, uključite radio, da čujete za „gradjevinske liste“ umjesto za gradjanske! Takove jezične faux pas-e doživljavamo dan za danom! Prinos o jubileju Hrvatske redakcije je mirno mogao izostat, a pogotovo zato, kad se je kot kača vijao oko istine i dražio i druge ljude, a ne samo mene.

Mogla bi Hrvatska redakcija lako biti centralno mjesto, odakle normirani gradišćanskohrvatski književni jezik prožima cijelo naše jezično djelovanje. To bi joj zapravo tribala biti zadaća, ku bi ali mogla ispunjavati samo, da nije kukcev-škodljivcev, ki onemogućuju solidno djelo. Protiv njih ćedu svenek nastupati

*Vaše
radioušica i telegledalica*

Klice žajaju za rodnom godinicom

Momentano se čuju glasi da hrvatsvo proživljava svoju dugo iščekanu renesansu. Ako pomislimo na to, da je hrvatski postao službenim jezikom i da smo konačno izvojevali novo, povoljnije rješenje za čuvarnice, onda bi skoro mogli vjerovati, da je počelo niknuti sime na tlu hrvatskoga jezika, ko nam se je dugo činilo sterilno. Dobro, klice su počele niknuti, ali čedu moći i procvasti i konačno nositi sad? Do toga je još dužičak put. A ako su klice nek gingljave, onda će se pokazati, je li čedu moći obladati napade mnogih kukcev-škodljivcev! Pravoda svi teško čekamo bujni cvijet hrvatskoga jezika, a još već slasni sad, da budemo mogli šćukati od njega. Samo smo jur postali nestrpljivi, ar u pogledu na službeni jezik su klice dostigle odredjen status quo, a ako ocjenimo još i jezični kvalitet službenoga jezika, ada stanje klicov, onda moramo priznati, da je bome jako űbogo. Podloge za čuvarnice ne isključujem od jezičnoga siromaštva.

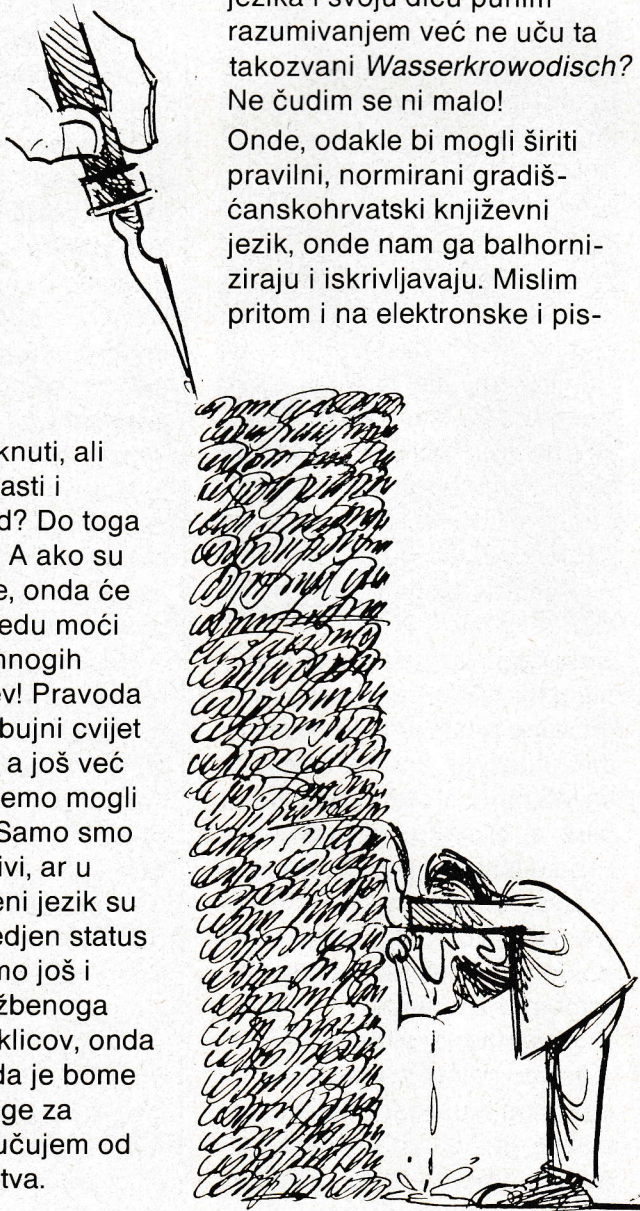
Čemu pak tribamo hrvatski službeni jezik ili podloge za čuvarnice? Ča ćemo započeti sa samimi gingljavimi klicami

ili sa črvivim sadom, koga su uništili kukci-škodljivci? Ne tribamo ga! Znači li to, da ne tribamo hrvatski jezik? Točno! Ča se jur nisu mnogi roditelji odrekli svojega materinskoga jezika i svoju dicu punim razumivanjem već ne uču ta takozvani *Wasserkrowodisch*? Ne čudim se ni malo!

Onde, odakle bi mogli širiti pravilni, normirani gradišćanskohrvatski književni jezik, onde nam ga balhorniziraju i iskrivljavaju. Mislim pritom i na elektronske i pis-

ako je svi bojkotiramo, a uopće oni, kim bi tribali biti obavezni. Tečaje, ke prof. Vlašić drži u Željeznu, su zapravo u prvom redu mišljeni za učitelje osnovne i glavne škole, samo polazniki velikim dijelom uopće nisu učitelji, nego ljudi, ki zbog privatnoga interesa kanu poboljšati svoje jezično znanje. Takozvani profi-Hrvati stoprv falu. Učitelji, kim bi ti jezični tečaji morali biti sveta dužnost, dicit posreduju neko pseudo-znanje, ar o pravom, solidnom znanju zaistinu već ne more biti pominka. To sama znam iz pouzdanoga vrela. Mislila sam da postoji dogovor, po kom dica u osnovni škola neka uču seosko narječje, u glavni škola i dolnji razredi gimnazije gradišćanskohrvatski književni jezik, a u viši razredi gimnazije hrvatski standardni jezik. Znam barem za osnovne škole, da se ne držu svi učitelji toga dogovora. A i udžbenik „Idemo u školu“ je pun jezičnih nedostatkov. Ali o tom ne bi kanila pisati u potankosti. Mislim, da ljudem, kim je jezik zapravo zvanje, profesija, nije jasno, zač su se zadužili i ku odgovornost oni nosu za naš opstanak. Ali vraćajmo se simenu ili pak klici. Kad recimo posijem cvijeće, moram gledati, da je zemlja dost vlažna, da je mjesto dost sunčano, da haluga ne zadusi klice, a pak naravno, da ne moru harati kukci-škodljivci. Jednom

mene medije. Jezični tečaji gradišćanskohrvatskoga jezika nam ništa ne hasnu,

riču, moram se skrbiti za cvijeće, njegovati je, gajiti. A pokidob da sam uložila toliko vremena u to, će mi moje cvijeće, znamda još i moja roža, najednoč biti najvažnija na svitu. Spomenimo se samo Maloga princa, kako je to on učinio. Rekao je, da je cio svoj žitak odgovoran za ono, ča si je pripitomio. Rekao je, da je odgovoran za svoju rožu. Zač mi ne gajimo naš jezik, zač ne ulažemo vreme u usavršavanje toga jezika, u to da roža procvate? Lažemo si u džep, ako velimo, da nam je jezik dragocjen, da nam je roža dragocjena. Dragocjena nam more biti samo onda, ako joj se posvetimo, ako investiramo naše dragocjeno vreme u nju, kot je to činio Mali princ, samo onda će nam zaistinu biti dragocjena. Jezik su nam najdragocjenije djundje, a ako je zgubimo, skrsnut ćemo i mi sami. S folklorom, narodnimi običaji i tamburicom u ruki nećemo moći živiti. Ako ne budemo mogli šćukati slasni sad jezika, čedu nam ostati trbuhi prazni i ogladit ćemo. Skradnja ura nam je ionako jur bila. Uložimo zato sve duhovne i materijalne snage u jezik, u rožu Maloga princa, ar klice žajaju za rodnom godinicom, kot to veli i naš

Mate Miloradić:

Mala klica
I mladica,
Žaja ti se?
Veseli se;
Zutra bit će
Kot iz vriće
Godinica rodna,
Godinica rodna.

Puni zaufanja iščekujemo godinicu rodnu. Je li će dojt kot to prorokuje čvrstim zaufanjem Miloradić? Veselit ćemo se moći stoprv onda, kad nam ukusni sad utiši glad u trbuhu!

Agnjica Schuster

Predlažu da zamuknem

Zeleni poslanik u Parlamenat Karel Smolle
ekskluzivno u Novom glasu

Početi kanim anegdotom. Pred kratkim su u televiziji kazali film o Koruškoj. Povidala je na slovenskom jeziku neka 80-ljetna seljakinja, kako su se pred Drugim svitskim bojem u glavnom varošu Koruške, u Celovcu, s njom svi pominali na slovenskom jeziku.

Ali došle su do riči u filmu još i druge, odurne peršone. Kad sam nekoliko dani kasnije u Beču sreo takozvanoga socijaldemokrata-intelektualca, smo razgovarali o tom filmu. Ali on se nije jadao zbog nekih fašističkih izjavov nekih Korušcev, ne, nego je rekao: „Sad ova seljakinja jur 80 ljet dugo živi u Austriji pak još svenek nezna nimški!“ Ov človik je sprogovorio samo ono, ča većina austrijskih socijalistov misli o narodni grupa, naime, tako hitro, kot nek moguće pretvoriti je u Nimce.

To pobludjeno razumivanje o narodni grupa socijalisti zovu „novim razumivanjem o manjina“. To se doslovno da pročitati u konceptu „Socijaldemokracija 2000“, koga je sastavila na partijskom kongresu u Gracu socijalistička stranka.

Kako socijalisti razumu to novo razumivanja o manjina, to sam i sam spoznao. Pokidob da sam si kot poslanik u Parlamenat 28. septembra 1989. dopustio staviti pitanje saveznomu kancelaru, kada će vlada konačno to novo razumivanje o manjina zeti ozbiljno i instalirati

Narodni savjet za Gradišćanske Hrvate, sam dostao jako srdito pismo gospodina Priora. U njem mi na ne jako ljubezan način predlaže, da neka zamuknem. „Mi Gradišćanci“, piše on, „imamo svoju gradišćansku metodu!“ (Mi se li to grozi?). „Hrvati su ionako opskrbljeni, a zvana toga bi bilo potribno razjasniti, je li takovo parlamentarno pitanje sliši Vašim zadaćam“.

Pokidob da u Austriji i u Gradišću postoji instanca, ka kontrolira slobodnoga poslanika u sabor, ča smi pitati (kot to sada znamo, su to djelali neko vreme u istočnoj Nimškoj, dokle se je komunizam s velikim praskom srušio), ču si ja u budućnosti dozvoljavati, spitkovati sve, ča me je ganulo. Pitat ču sve, ča je potribno i ispitati, ča nam odgovorni velu, i onda ako se to cindrofskomu načelniku ne vidi. Zato imamo Parlamenat, a to smo se učili jur u školi. Držat ćemo to ada i u budućnosti. Po austrijskoj metodi po sebi razumljivo i socijalistički mandatari u Gradišću imaju pravo kontrolirati moje djelo u Parlamentu.

Ako se kanim zalagati za očuvanje i ojačanje narodnih grup u Austriji, moramo polaziti od slijedećega mišljenja: Napredne države pod politikom za manjine razumu politiku u interesu demokracije i znaju, da se odluke moru donositi samo s odobrenjem kompetentnih govoračev iz dotičnih narodnih grup. Bilo je potribno, da to razjas-

nim i gospodinu Prioru, koga još nisam vidio ni na jednom nacionalnom ili internacionalnom spravišću za narodne grupe. Onde naime obično sudjeluju kot priznati zastupnici narodnih grup i HKD i HAK, ki su jur dostignuli velike uspjehe za Gradišćanske Hrvate. Ali to se nije ugodalo Priorovomu prethodniku, ki je agirao samo iz stranačkih motivov i je prodkovao asimilaciju pred nacionalnimi i internacionalnimi eksperti i se nije profilirao kot pripadnik narodne grupe u Parlamentu. Drugačije naime dugoljetni predsjednik socijalističke stranke Bruno Kreisky ne bi bio mogao reći, da sam ja prvi govorač za narodne grupe u Parlamentu. (Vidi 2.

Ako hrvatske organizacije, u čije ime ne govorim, preuzmu politiku Informativnoga centra austrijskih narodnosti, prik Ustavnoga suda moru dostati pravo na materinski jezik. Tomu se ne triba ništa dodati.

Austrija nije samo nimška! — To će kada-koč početi razumiti i socijaldemokrat. Marijana Grandić je peljala hvalevidan proces na Ustavnom sudu. Predlažem socijalističkim mandatarom, da oni — ako im je ozbiljno s očuvanjem hrvatske narodne grupe — ov proces podupiraju pinezno.

Veselit ću se, ako jednoga dana bude tako daleko, da se u Parlamentu u Beču redom stanu Hrvati (oni, ke je spo-

moremo zaustaviti asimilaciju televizijskimi i radio-emisijami, štampom i pineznom potporom.

Desetljeća dugo se hrvatskim političarom nije ugodalo zaustaviti pendlanje, ko je postalo problem svih narodnih grup. Ali postoji razlika: Gradišćanac, ki govori samo jednim jezikom, i u Beču ostaje Nimač. U socijalnom pogledu se otudjuje od svojega rodnoga sela. Ali dvo- ili trojezični Gradišćanac postaje jednojezičan.

Pravo na ekonomski napredak je prilikom 50. obljetnice opcije Južnih Tirolovec potribovao predsjednik Sabora u Južnom Tirolu, Luis Durnwalder.

To, o čem sam pisao, su naj-

svezak Kreiskyjeve knjige „Meine Erinnerungen“). Kad sam pred trimi ljeti došao u Parlamenat, je pinezna potpora za narodne grupe iznašala 4,3 milijoni šilingov; po tri ljeti (za budžet 1990) 20 milijoni šilingov. Ali ovo je samo početak. Ufam se, da ćedu ovi pinezi dojt na prava mjesta tako hitro, kot nek moguće. Za to tribamo Narodni savjet za ugarsku, hrvatsku i slovensku narodnu grupu. Dokle nije konstituiran, država neće biti pripravna podiliti te pineze. Zato svaki, ki zavlačuje konstituiranje Savjetov, škodi Hrvatom i drugim narodnim grupam. Mislim, da ne tribam naglasiti osebujno, da ja nimam „nema problema“-mentalitet kot ga ima gospodin Prior.

menuo gospodin Prior) i da potribuju prava za Hrvate. Svaki predlog ću podupirati. Svejedno mi je, ka frakcija će podnijeti ta predlog. Važan je sadržaj, a ne stranačka farba. Nažalost naše dvi velike stranke još nisu došle na tu ideju. I predsjednica HKD-a, Zlatka Gieler, se još mora boriti za dvojezične čuvarnice. Priznajem kot prvi korak odluku o dvojezični čuvarnica Gradišćanskoga zemaljskoga sabora od 13. novembra 1989. Ali neću biti tako dugo potpuno zadovoljan, dokle god nije zadovoljna zadnja relevantna hrvatska organizacija.

Još je čuda posla. Svakomu su poznati tužni broji, u ki se zrcali asimilacija hrvatske narodne grupe. Morebit da

važnija potribovanja hrvatskih društav, ka se zalažu za opstanak narodne grupe. Rado sam pripravan diskutirati o ti prošnja. To sam pisao i gospodinu Prioru. Kot temelj razgovorov bi mogao služiti i izvještaj Austrijske konferencije rektorov, ku sačinjavaju izvrsni znanstveniki i eksperti, kim partije nisu važne. U tom izvještaju stoji i slijedeća rečenica:

„Will man mehr als nur die Verlangsamung des Niedergangs der Volksgruppen in Österreich, dann sollten die Minderheiten in der Entwicklung eines mehrdimensionalen Konzepts unterstützt werden, um aus der Defensive herauszukommen und auf die eigene Kraft vertrauen!“

Karel Smolle

Prava človeka gledana retrospektivno i perspektivno

Jur je minulo 40 ljet, otkada je Generalna skupščina Ujedinjenih narodov (UN) zaključila vjerojatno najvažniji međunarodni dokument, i to Opću deklaraciju o pravi človeka (u originalu: Universal Declaration of Human Rights). To je bilo točno 10. decembra 1948. ljeta. Mogli bi misliti da su se tokom 40 ljet človeku priznala sva ta prava, ka su obilježena u toj deklaraciji. Ali ako samo malo pratimo svitsku politiku, vidimo, da prava človeka gazu nogami. Drugačije ne bi bilo došlo ni do nedavnih dogodjajev u Nimškoj demokratskoj republici (NDR). U deklaraciji o pravi človeka se države naime zadužuju da ćedu se u najvećoj mjeri skrbiti za socijalni razvitak i za bolje životne okolnosti. Svaki človek more imati svoje vlašće političko osvidočenje, a da ga pritom nijedan ne potlačuje. Svoje mišljenje smi slobodno izreći. Ako pomislimo na to, koliko disidentov je zbog kritiziranja režima u zatvoru, i da im se uskraćuje javna sudska rasprava, kad ni ne postoji neutralni sud u državi, onda se znamda malo bolje moremo zamisliti u to ljudstvo, ko živi u istočni zemlja i ništa drugo nima u

glavi, nego da pobigne i da se zbavi tiranije. Kad pak bigunci u nevolji kod nas u Austriji išću utočišće, azil, onda najednoč i mi u Zapadu, kade bojse teče med i mliko, neznamo za ta opća prava človeka. Pomislimo samo na skandalozne dogodjaje na bečkom aerodromu. Ništ se ne tribamo hvaliti da je kod nas sve u najboljem redu! Medjunarodna organizacija Amnesty international nas je ionako uvrstila med one države, ke običavaju kršiti osnovna prava človeka. Da već ke države nećedu respektirati prava človeka, tim se je moglo računati najkašnje onda, kad nisu ratificirale rezoluciju Generalne skupščine UN. Meda te države broju na priliku Saudijska Arabija, kade florira ropstvo, Južnoafrikanska Unija, kade imaju bome poseban politički sistem, i to apartheid, Čeho-

slovačka, Jugoslavija i još druge. Zač pak i one države, ke su potpisale Deklaraciju, kršu prava človeka, to morebit moremo razložiti tim, da prava človeka nisu popisana u međunarodnom ugovoru, nego samo u rezoluciji. Zato se države ni ne tribaju obligatno držati utvrdjenih načelov u Deklaraciji. Ne postoji nijedno pravno sredstvo, ko bi moglo prisiliti države, da respektiraju prava človeka. Ali Ujedinjeni narodi su barem instalirali komisiju za žalbe, ka ali nažalost ne more donositi presude. Samo svitska javnost more pridonesti poboljšanju situacije u pojedini zemlja, i to demaskiranjem režima, očimetanjem i karanjem. Ali ipak još postoji mogućnost pojtji na sud, i to u okviru Evropskoga vijeća, ko je osnovalo Evropski sud za prava človeka i zaključilo Evropsku konvenciju za prava človeka, ka je stupila na snagu 1952. ljeta i ka je obavezna za sve države, ke su ju ratificirale. Kot rečeno ne postoji takov sud u okviru UN. Nesmimo zabiti da osnovnim pravom človeka slišu i prava manjin, o ki nam svenek govoru političari, kad dojdou na naše priredbe. Govoru nam, da neka očuvamo, ali i

razvijamo naše kulturno, jezično i etničko dobro, ar da obogaćujemo državu, da smo most med različnim narodnim grupama itd. Pravda su i za narodne grupe u Općoj deklaraciji o pravi človlka utvrđeni određeni cilji, a i sve to patetično gluši, kad čujemo. A za trenutak i vjerujemo, kad je tako lipo čuti. Ali kakova je stvarnost?

Bilo kako bilo Savezno kancelarstvo je prilikom 40. jubileja osnovnih prav človlka izdalo četverojezičnu brošuru, u koj Slovenci, Hrvati, Ugri i Čehi na svojem jeziku moru štati prava človlka. Nije li to hvale vridno? Mogli bi se još i probuditi, kad na vlašćem jeziku štamo, ka prava nam se još nisu dala i je potribovati. Znamda je to potajno nakanilo Savezno kancelarstvo? Samo, čitajući hrvatski dio, će nam se vrijeda zamiriti naš materinski jezik i preći ćemo na nimški tekst, koga ćemo bolje razumiti, ar je bome savršeniji.

Rezimirajući moremo reći, da Opća deklaracija o pravi človlka — iako sa svojimi četrdesetimi ljeti pravoda već nije divojka — morebit još nikada nije bila tako „mlada“ i aktualna kot dandanas.

Agnjica Schuster

N O V I N A R S T V O

I po nimšku!

Nažalost prezaran i prelakim srcem se prekinula diskusija započeta pod rubrikom *novinarstvo* (novi glas, br. 2/1989, str. 19 - 21) s naslovom "U Hrvatski novina i po nimšku?". Klupski časopis se upitao kod bivših urednikov o njevom mišljenju o toj problematiki. Pokidob da sam na generalnoj sjednici HŠtD-a u Pinkovcu sudjelivao u toj diskusiji i morebit krivom formulacijom ili nepotpuno shvaćenim sadržajem (što morebit nije ni toliko bitno) zameo put k jasnomu proziru, željim zbog toga još jednoč formulirati svoje mišljenje u načetoj tematiki. Moram to učiniti i zbog toga, što mi se čini ta tematika bitnom za izgradjivanje mišljenja o Gradišćanski Hrvati kod većinskoga nimškoga naroda.

Duga ljeta sam osvidochen o potrebi nimških novin o gradišćankohrvatskoj problematiki. Razlog za to je, što znam da je većinski narod jako slabo ili skoro ništa nije informiran o naši problemi. Zato sam složan sa svakim, ki principijelno potribuje takove novine, bilten, časopis, periodične visti ili što sličnoga. Ali nikako nisam mišljenja da bi to bio, isključivo zadatak Hrvatskih novin, pa pogotovo ne u sadašnjem obliku, današnjom koncepcijom i ograničenim materijalnim mogućnosti. Moram ponoviti ono, što sam zastupao na generalnoj sjednici HŠtD-a u Pinkovcu: HN imaju moralnu

obavezu prema svojim hrvatskim štiteljem, prema svojem hrvatskom narodu, živio on u Gradišću, Beču, Ugarskoj, Slovačkoj ili bilo kade. Ta neizrečeni nalog uključuje i konstataciju „u gradišćankohrvatskom“ jeziku! Jur sada ima urednik svoje muke na 8 stran (iz financijskih razlogov) zadovoljiti sve sloje naroda. Potpuno je pravična privremena kritika različnih slojev: „A za nas ništ ne?“ A osebito nas boli što za dicu i mladinu nimamo priologa. A k svemu tomu u zadnje vrime imaju HN braniti svoj status, biti hrvatske narodne novine. Postoji — mislim dost grupacijov, ke bi veljek ukinule HN, ako bi imale strukture za kakovo drugo rješenje. Koliko one danas već ne moru pokrivati sve potriboće narodnih slojev, moremo viditi iz raznorazličnih listićev, novinic, pokušajev, izdanj po naši gaji. Čudakrat imam čut da bi svaki, ako bi financijski i po jezični sposobnosti zmogao, izdao svoje vlašće novinice, u ki bi imao svoje sadržaje na svojem jeziku.

Da to ide na račun centralnih novin (svejedno, je li su one svitske ili crikvene), to mora biti svakomu jasno. Izgleda da smo u zadnji ljeti pozabili na sve ono, što nas je u prošlosti peljalo kot zvijezda večernjica u zavadjenoj škurini: „Sloga je moć!“ Čini mi se, da se pod slogom podrazumiva samo jedna vrsta

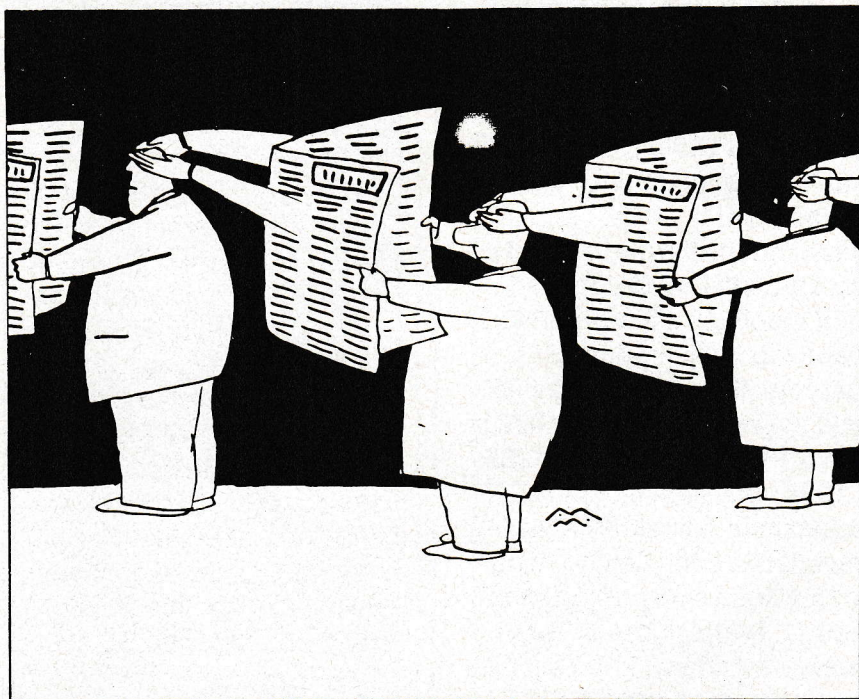
sloge, a to je sloga jedno-smjerna, sebična, usko-grudna. Sve ostalo se procjenjuje kot nesloga, bunt, revolucija, rušenje narodne svisti i zbog toga nek po njem, zadusiti nas. I sada u jednoj takovoj kritičnoj situaciji naložiti uredniku ili Hrvatskim novinam tako težak zadatak, da redovito (tajedno, misečno, četvrtljetno) i uz to dobro (s jednim urednikom, ki jedva zmogne vrimenski učiniti ono, što mu je dužnost) informirati kritičnu i na točnu informaciju čekajuću austrijsku javnost, mislim, tim svakako preopterećujemo naša očekivanja i nikako je ne gledam kot realna. Nije riješena problematika s tim, ako dobronamjerno komu porinemo Duraka ili črnoga Peru, da bi kašnje mogli mlattiti po njem kot po rodnom snopu. Ako se nešto u tom smjeru počne ostvarivati, neka to bude dobro promišljeno i osposobljeno za žitak. Mrtvo rođenih idejov imamo dost, a prekinuća idejnih trudnoć na cijeli kup. Argumentira se i mišanimi hištvi i onimi, ki ne znaju već tako dobro hrvatski. Novine nisu „jezična škola“ za korepeticiju znanja hrvatskoga jezika. Cijeli naš naobrazbeni sistem se orijentira po jednom takovom postulatu. Mi sistematski kaštigujemo one, ki još dobro znaju gradišćanskohrvatski jezik, i to tako da pišemo, govorimo, djelamo polovičnom parom da bi i najslabiji mogli marširati s dobrimi. To je kot kad bi potribovali da se Trabiji moraju tako friško voziti kot BMW-i. Mjera nam je nastala u sredini ili ispod nje i zadovoljni smo sa svim, ča nam gluši po hrvatsku. Argumentira se i sa nimškimi štitelji s formulacijom „obuhvatiti čim širje sloje većinskoga

naroda“. A ja se onako skromno pitam, kako će većinski narod dojtiti do HN? Morebit će si je kupiti u trafiki, na kiosku ili na raskršću kod razglosača. Ali i to bi me interesiralo, ki će kupiti HN, naglasak ovde leži na *kupiti*, za morebit jedan stupac nimškoga teksta na prvoj desnoj strani ili u kom kutu trete ili četvrtre strani? Ne smimo preidealizirano gledati tu tematiku, a još manje zdignutim prstom i zapovodom „mora“ — raspravljati o nimškom prilogu.

Slažem se potpuno s mišljenjem „ako jur većinski narod ništa ne poduzima, da se sam informira o narodni grupa, onda bi to morale djelati narodne grupe same“. Tako je! I to skupno, sva društva beziznimno, jer je to u interesu našega naroda. To je jedno od bitnih i egzistencijalnih pitanj za budućnost, a u tom pitanju se ne more naložiti odgovornost nekomu, onako usput, bez veze, ki će možda kuhati svoju vlašću kašicu, a kad mu se ona zagrija, onda će ju ostaviti ili spljunuti kot malo dite i početi

ruti u kom kutu. Dogovor svih društav: o zadatku uredništva, o uredniku, financiranju, usmirenoj liniji, o prostorija, kade će se pisati, kade štampati, koliko-krat u ljetu, ki sloji se kanu informirati, što im se kani reći, itd. itd. I to sve pismeno (Jer se i mi moramo naučiti nešto iz najmladje društvene prošlosti): i med društvi se ugovori sklapaju pismeno. Imamo jako čuda deficita u informiranju većinskoga naroda i zato se moramo zalagati za takov projekt, ali samo za seriozni, nadstranački, za redovito, dobro i kritično informiranje većinskoga naroda, prez konkurencije i ljubomornosti. Takovoj redakciji dajem čuda šanse. A sve drugo gledam za polovično rješenje, za zloupotrebu HN, za kilavo dite. Živimo u medijskom društvu i zato se moramo rediti po mjeri takovoga društva. Najviše mogućnosti bi mogli dati misečnomu biltenu s najaktualnimi visti iz društva, politike, kulture, gospodarstva i svakodnevnoga žitka, i to duhovito, posoljeno i papreno.

Nikola Benčić

NOVI GLAS

Glasilo Hrvatskoga
akademskoga kluba

God. 1 (1969)

Broj 1

НОВИ ГЛАС

20 ljet Novi glas

„Časopisi se radjaju, žive i umiru. Kako dugo će živjeti *Novi Glas* ne ovisi samo o nama. Ovome će reći i čita-laćka publika svoju riječ.“ Ovimi riči je Vlado Vuković, prvi urednik *Novoga glasa* pred točno 20 ljeti završio prvi, preporodni broj *Glasa*, prvoga klupskoga časopisa ki se je pojavljivao od 1957. do 1963. ljeta.

U zadnji dvi deceniji se je *Novi glas* preporadjao, živio je, životario i umirao. Ali hvala Bogu, do sada još nije umro. Uvijek su se u Klubu našli angažirani Hrvati, ki su zasukali rukave, pljunuli u ruke i gurali kola.

Jedni su vukli rudo, a drugi su obraćali kotače, da kritičnu, političku, literarnu i zabavnu litinju sprimu u narodni škadanj. Urodja nije bila uvijek najplodnija. 1969, 1975, 1983, 1984, 1985, 1988. i 1989. ljeta je bila obiljna i donesla je četirekrat očekivan rezultat. U četiri ljeti su zbog velike suše samo trikrat mogli žeti. U preostali ljeti su oluje, bure, nevrimenta, krivo sijanje, nemarno gospodarenje i

druge nezgode smanjile plodnost i produktivnost narodne njive, ka se je — skoro bi mogli reći prašila — tako da je i urodja bila skromna.

Iako je *Novi glas* dugo vrime izlazio sporadično i neredo-

vito je bilo jako potribno da je izašao. Ov hakovski magazin je za mlade pisce bio odskočna daska iz anonimnosti na literarno vidilo. Vladimir Vuković, Ewald Höld, Jurica Čenar, Dorotea Lipković, Herbert Gassner, Andi Novosel, Marko Sučić, da napomenem samo neke, su svoja prva pjesnička ostvarenja publicirali u ovom časopisu. Uključujući ov broj je *Novi glas* u zadnji 20 ljeti izašao 57 puta. U mnogi od tih brojev su bili otiskani ideološki

Uredniki Novoga glasa

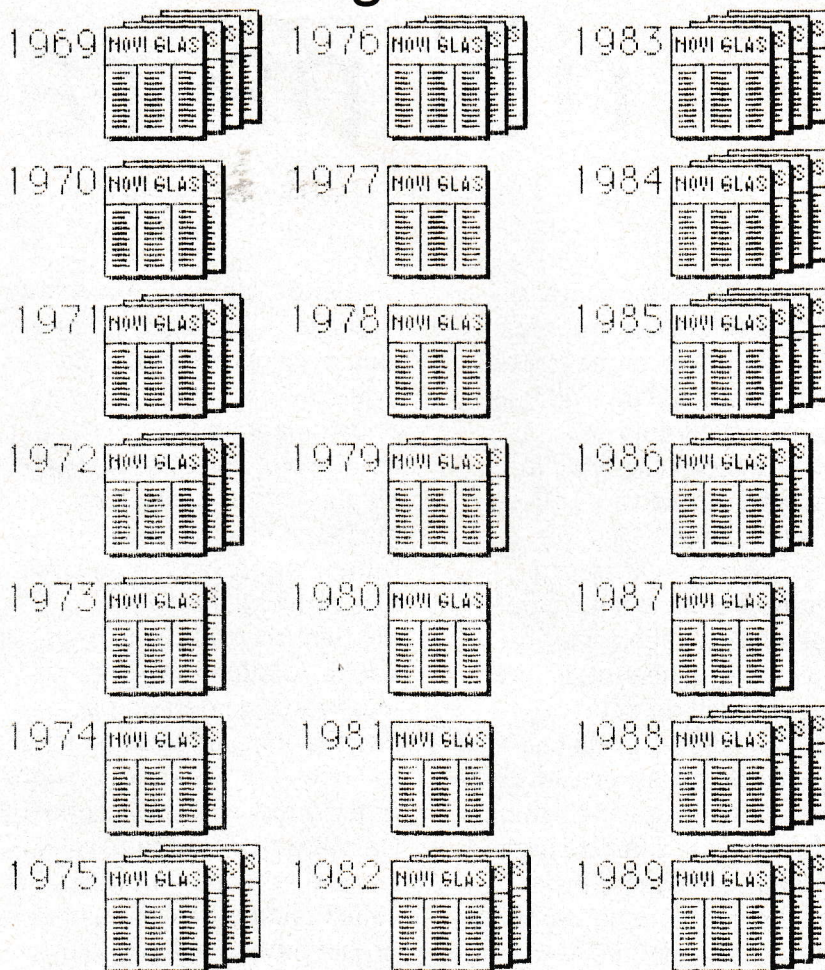
1969	Vladimir Vuković
1970	Vladimir Vuković
1971	Franjo Perušić
1972	Franjo Perušić
1973	Sitefan Pavetić
1974	Gerhard Emrich
1974/75	Gerhard Emrich
1975/76	Branko Kornfeind
1976/77	Franjo Bauer
1978	Jurica Csenar
1979/80	Herbert Gassner
1981/82	Dorotea Lipković
1982/83	Marko Sučić
1983/84	Sučić i Horvath
1984/85	Marko Sučić
1985/86	Stanko Horvath
1986/87	Stanko Horvath
1988	Agnjica Schuster
1989	Agnjica Schuster
1990	???

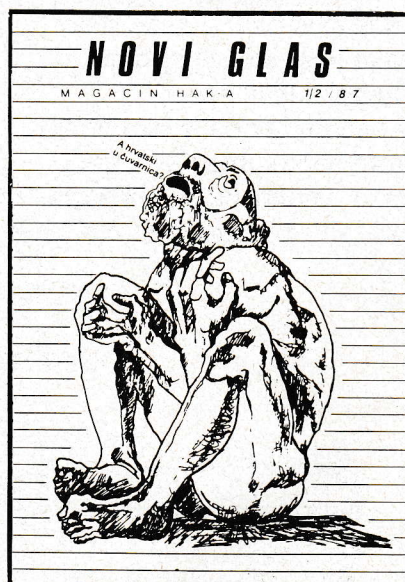
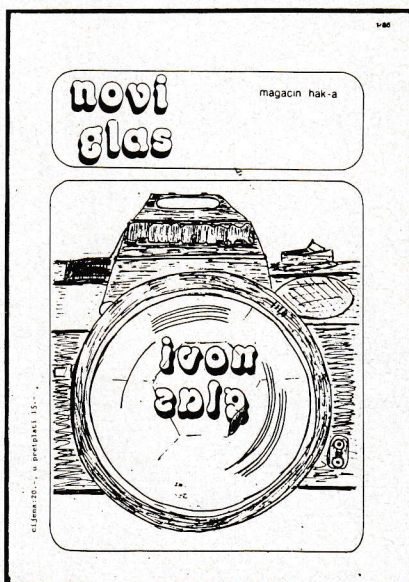
članci o životni pitanji narodne grupe. Oni su zrcalili posebnu manjinsku liniju, ku je zastupao HAK. Ta linija se u mnogi točka razlikuje od linije HKD-a, tako su u već-ki od napomenutih 57 izdanj otiskani članci, ki kritiziraju djelovanje, liniju i pasivnost HKD-a.

Još jednim tematskim blokom je Novi glas bio protkan u zadnji 20 ljeti, i to pitanjem jezika. Bez jezika nije narodnoga opstanka. Bez jezika je nepotrebno svako društveno i manjinskopoliitičko djelovanje i zato se je Novi glas ovom tematikom bavio u različni napisi. Na svečevanju „ 40 ljet HAK“ je dr. Mirko Valentić istaknuo onu hakovsku generaciju, ka i dandanas još odlučujuće utiče na jezičnu liniju u Gradišću. Bila je to ova generacija, ka je u hakovskom časopisu forsirala posebnu jezičnu liniju, a sada stvorila „normirani“ gradišćanskohrvatski književni jezik. Normiranjem našega jezika diskusija o njem nije završena, dostala je samo drugu dimenziju. Na jezičnom polju je ada još dosta djela. Na narodnoj njivi Novi glas čeka istotako posao. Skrčiti i popukati bi morao piriku, halugu i kukolj. Morao bi sijati

Pregled o izlasku Novoga glasa

Statistiku sastavio: Jurica Csegar

ново, plemenitije sime, a istovrimeno paziti, da sime ne nastane hibridno i sad toga simena već nebude radjao novi sad. Narodna hrana nam

je potrebna. Čim slasnija, sočnija i zrelija je ta hrana, tim radje će ju primiti štitelj i delektirati se nad njom.

Ivan Hakovac

Decenij hrvatske riči na radiju

Lakomišljeno sam se odazvao pozivu glavne urednice NG-a, da pišem o desetoj obljetnici utemeljenja — ili bolje rečeno instaliranja — hrvatske redakcije Študija Gradišće. Kot to već-koč, se je i ovput ispostavilo, da lakomišljenomu knjakeru nastanu kopita teška. I zato upozoravam veljek sve one, ki mi nečedu, nekanu ili neznanju oprostiti da čedu se zrcaliti u slijedeći redi (— najbolje će biti ako veljek počnem s debelim germanizmom, da bude svaki znao na čem je!) reminiscencije človika prez distance prema domaćoj zadaći. Teško je mačkuru presti o lanjskom snigu, kad je na zutrašnje mliko požrt.

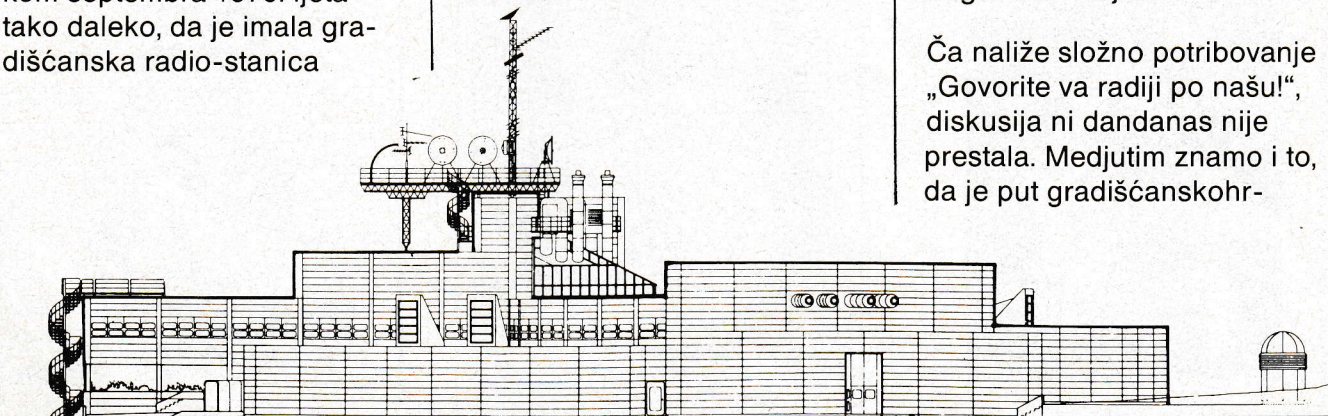
Trudnoća je durala dugo vrime! To se da mirno reći, iako nije imala pelde, uzor, ar zapravo nijedan nije mogao izričito reći, ki da bude ditetu majka, ki da mu bude otac. I tako je postojala pogibel, da će biti dite kilavo. Koncem konca je bilo početkom septembra 1979. ljeta tako daleko, da je imala gradišćanska radio-stanica

hrvatsku redakciju. Ako stara — bojse rimljanska — poslovice zaistinu odgovara, da ima svaki uspjeh čuda ocev, onda smimo mirno i to reći, da dite nije bilo kilavo. Morebit mlahavo kot jesensko mače, ali nisu mu falile ni ruke ni noge, niti mu je glava bila skrivena. I zato su društva, stranačka i nadstranačka, lokalna i regionalna, intendancija i generalna intendancija unisono reklamirali očinstvo. Ali kade je čuda ocev, onde je i čuda očuhov. Na svaki način se je stavljalo s prvim krikom ove redakcije veljek pitanje o jeziku. Jur u prvom hipcu, kad sam bio skupa s tonskim snimateljem, tonmajstorom Hanzijem Fuchsom pred Božići 1978. ljeta putem „Od Gijece do Žamara“ i sam pokušio izviditi, ča bi „Naši ljudi“ željili čuti u morebit budući hrvatski emisija, onda smo jur spitkovali za jezik.

Odgovori su bili harmonični, vladala je sloga med naro-

dom! Svaki rekoše jasno, kot kad udareš bičem: „PO NAŠU“. To je nebere značilo čuda! To je značilo s jedne strani, da ljudi želju program na najmanje 26 različni dijalekti (nekate me pitati, kako sam došao na dvajsetšest?), ki su prez dvojbe vridni gajiti je i očuvati. To je značilo s druge strani, da bi stručnjaki, ki su jur onda ljeta dugo pažljivo i marljivo djelali na gradišćanskohrvatskom rječniku, budućoj redakciji mogli biti na veliku pomoć. Rječnik pravoda još nije bio tiskan, ali Jurica Čenar dobro informiran, i je znao, kade je manuskript. Kristina Marold je kot ondašnja upraviteljka investirala prve redakcijske šilinge u fotokopiranje toga manuskripta. Profesor Joško Vlašić je zasukao rukave. Da budemo odgovarali lokalnomu koloritu, smo se onda, kad smo počeli emitirati visti, preminjali. Pokojni Feliks Horvat kot „Južni“, Jurica Čenar kot „Dolinji“ i ja kot „Poljanac“. Ovako smo pokušili odgovarati željam.

Ča naliže složno potribovanje „Govorite va radiji po našu!“, diskusija ni dandanas nije prestala. Medjutim znamo i to, da je put gradišćanskohr-

vatskoga standardnoga jezika još kamenit i grambav, i cio red ljudi ga diskreditira i tvrdi da je „hrvačanski“.

Bio sam sada jur tako daleko, da sam reminiscirao o tom, kako se je dite učilo govoriti; a zapravo su se počeli prvi nespornosti jur prlje, i to uopće kod prve emisije, ku smo snimili u januaru 1979. ljeta na Stinjaki. To je tribala nastati reportaža o čisto hrvatskom piru. Prvi šok nas je jur potresao u crikvi, kad je iz kuruša u naše mikrofone prez nazvišćenja i pomilovanja kot strijela udrila jačka „So nimm denn meine Hände und führe mich . . .“ I došlo je kod snimanja još gušće, kad je naime pred krčmom stacilo sprogovorio sudbonosne riči: „Braut und Bräutigam sollen leben und die ganze Gesellschaft daneben!“

Neznam ukoliko je poznata reporterska zapovid: šminkati situaciju, kad o njoj reportiraš, nije seriozno. A upravo zbog toga je po ovoj emisiji već-ki svistan Stinjak verbalno hitao mokre krpe za manom.

Nije nebere s ovom pustolovinom „na Stinjaki“ dokazano sve, ar su nas medjutim drugi i hvalili, da smo radio-programom mogli dignuti renome hrvatskoga jezika, da smo ga takorekuć otpeljali iz tamnice starih vežov, iz uskoće seljačkih dvorov u širju javnost. To človik pravoda rado čuje i lako vjeruje. Kad smo ovako prez namjere, ni zle ni dobre volje, otpeljali ta jezik u javnost, za koga sve već ljudi zna, a koga u isto vrijeme sve manje ljudi govori, smo se upoznali s još jednim fenomenom, koga bi rado razložio anegdotom.

Jednoga dana smo emitirali intervju s Tomijem Parićem,

poznatim nogometašem, no da, sada jur trenerom. Kot pravi Cindrofac se je Tomi Parić poslužio u razgovoru svojega domaćega dijalekta i nam je dost živo i naravno povidao, kade se je fusboljao, i s kim ferajnom je dobio prvi masteršoft. Par dan kašnje su mi jur očimetali na rastoku Cindrofcu: „Heast, to je bio bledsin, kako si mu znao erlaubat da tuliko miša, ti bi ga bio morao forberajtat!“

Ali i ova štorica kaže, da ljudi izgleda imaju pazljivo uho i pazljivo oko na dite hrvatskih emisijov. Ali poznato je i to, da svaka majka najvoli gledati svoje dite u nediljnoj prateži. Dite neka bude imalo čisto lice, štrimfe bijele i šoljine nasvitlane. Ali kako se zaistinu ponaša normalno dite? Ipak radje nosi traperice, skače već-koč u mlaku, pak su mu šoljini blatni. I kad je vrijeme burno, je dite već-koč i šmrkavo i nepočesano . . .

Sada mi je jur samomu dost ovoga prispodabljanja redakcije s ditetom! Samo jedno još: Čini mi se ipak, da je redakcija produkt hižnoga staliža, u kom se jedan partner jako dugo nije mogao odlučiti, da li on želji potomstvo, iako je bilo drugomu partneru mukotrpnog jasno, da stoprv dica dopunjuju kontrakt. Tako je sigurno pomoglo, da ga je nagovarao plakati i da mu je šicao sgrafitije na košulju. Medjutim je bila jur nastala stara, još i skradnja dob, da se ovo dite narodi. Kumaj se je rodilo, su veljek svi skupa očekivali, da bude pak pričnoći odraščeno! — Kod nas doma zovu takovo dite, ko se namjerno ponaša kot odraščeni „staro jaje“. I svakomu dere živce. I nijedan je ne ljubi.

Ewald Pichler

abedeca tisućdevetstoosamdesetdevetoga ljeta

austrija
lucona
proksch
noricum

čehoslovačka
protuliče 68
karta 77
havel 89

francuska
sloboda
bratstvo
jednakost

istočna nimška
bigunci
bigunci
bigunci

jugoslavija
mi
loše
vic

kina
tienameng
peng
peng

poljska
ma
nesovjetski

sjedinjene američke države
san
potresenoga
franciska

sovjetski savez
gorbačov
prez
korbačov

ugarska
po
tridesettri
ljeti

jurica čenar

U radosti i tragiki života

Osamdesetčetiri zainteresirani su u HAK-u slušali predavanje i čitanje 84-ljetnoga Karla Tadije. Novi glas je bio nazoči kod čuda intimnijega čitanja u Željeznu, kade se je 16 Tadijanovićeveih obožavaocev sjelo za stol s „pjesnikom srca“.

Posredovati Vam, dragi štitelji, istu atmosferu, ka je vladala, dok nam je Dragutin Tadijanović povidao o svojoj književnoj djelatnosti, nažalost nije moguće, iako bi prez retoričkih barijerov mogla baratati postojećimi atributi. Sastati se s Tadijanovićem i slušati njega, je naime jedinstven doživljaj. Prilikom gostovanja poznatoga hrvatskoga pjesnika Dragutina Tadijanovića, ki se u svojem krsnom listu zapravo zove Karlo, bi mogli očekivati čitanje arogantnoga, napuhnutoga i sprokšenoga pisca, ki sebi kani očuvati odredjenu distancu pred publikom. Ali takov stav bi brzo morali revidirati, ar Tadijanović vješto zna zahadjati s publikom, uspostavljajući pritom srdačnu, prijateljsku vezu s njom. Publika kroza to brzo more odložiti krivi respekt pred pjesnikom. Tadijanović sebe ne riva u prvi plan, nego govori o drugi pjesniki, kim je uredio njeva djela, na priliku o Kranjčeviću, Matošu, Ujeviću ili Kovačiću. Pritom otkriva i onakove činjenice, ke nisu za javnost, kot na priliku, da se Ujević i Matoš nisu shajali ili pak ono, ča iz kratkih biografijov ne bi mogli izviditi, i to da se Kovačić

prvobitno nije zvao Ivan Goran, nego samo Ivan. Ime Goran je sebi dao stoprv onda, kad je vidio da bi ga lako mogli zaminiti s drugimi Kovačići. A Tadijanović mu je takorekuć išao za kuma, ar su skupa zibirali imena i se odlučili za Gorana, a protiv Goranina.

Tadijanović je ada uredjivao djela hrvatskih piscev, ali uredio je i svoja vlašća i korigirao je. Na to je ponosan, ar toga u književnosti skoro ni nije. Kad govori o svojem talentu za lekturu i korekturu tekstov mu se počinju širiti zreće u ti njegovi sokolovi očima. Ali istovrimeno nas upozorava na to, da je Božja kaštiga imati sposobnost zimati upamet pogriške i nedostatke u teksti. On mnogo zna povidati, pri čem publika fascinirano sluša, ar ju privlačuje njegov naturel, proniknut humorom i optimizmom.

Tadijanović momentano čeka, da mu izajdu sabrana djela, ka su jur tiskana, samo još ne uvezana. Ali gradišćanskim Hrvatom je ipak donesao pet primjerkov tih knjig, da bi im je predstavio. I sam se ne more dost načuditi, da je tim promocija njegovih sabranih djel zapravo bila u Beču —

čitao je naime i u HAK-u, a ne samo u HKD-u — a ne u Zagrebu! Moremo biti ponosni, da znamda još i najveći živeći pjesnik Hrvatske kod nas gradišćanskih Hrvatov promovira svoja djela! Tim naime i nas uključuje u živu hrvatsku literarnu scenu, od ke smo nažalost potpuno izolirani, premda se zbiva u našoj staroj domovini. Ali škoda da Tadijanović u Željeznu nije čitao već od svojih pjesam, ar ih bojse dobro recitira, kot to tvrdi. Mi bi ga kroza to bili bolje upoznali, ar u svoji pjesma sam sebe otkriva. Činilo mi se je, da rado ni ne komentira svoja djela, zbog čega je pisao ovo, zbog čega ono, i to znamda i zbog toga ne, kad bi tim vjerojatno dizao plašt, ki mu skriva i čuva intimu. Svaki se more i sam u različni izdanji zabavljati s njegovimi djeli, misli on. Ali ipak je za svakoga obožavaoca Tadijanovićeveih pjesam škoda, da ih uskračuje upravo iz njegovih ust, iz ust autora. Samo tako bi njegove originalne pjesme mogli uživati originalno. Skupnjak nam je u Željeznu pofrgunao nek tri, četire, i to samo tvrdokornim nagovaranjem! Izabrali smo za Vas, dragi štitelji, neke Tadijanovićeve

pjesme, ke Vas neka upoznaju s tim velikim pjesnikom. A vjerujte, on je zaistinu onakov, kakove su mu i pjesme!

Dragutin Tadijanović se je rodio 1905. lj. u Rastušju, nedaleko od Slavnskoga Broda u Slavoniji. U susjednom selu Podvinju je za vrijeme Prvoga svitskoga boja pohađao osnovnu školu, a u Slavnskom Brodu je išao u realnu gimnaziju. U njegovi autobiografski fragmenti se spominja njegovoga sridnjoškolskoga vrimenta:

Idući „u Brod u školu“, od jeseni 1916. do proljeća 1920, hodio sam svaki dan pješice iz Rastušja u Brod pa natrag, blizu petnaest kilometara. No, prije mene već su istu školu pohađali i dvojica mojih suseljana, nešto od mene stariji: Ivo Tadijanović, u selu

zvan Miškin, moj susjed i daljnji rođak, „razdilnik“, i Joza Živković, u selu Radin. Ivo je preda mnom bio tri godine, a Joza godinu dana. Iz Podvinja je u Brod pješičilo još više đaka. Gazeći taj put per pedes, i po blatu, i po suncu, i po prašini, i po kiši (nije tada kraj puta bilo staze, sazidane mnogo kasnije!), među nama đacima bijaše i drugarstva, i sitne mržnje, i tučnjave, pa i potajne (potajne?) ljubavi s kojom djevojkom. (Koji od nas da se ne sjeća crnih dviju kćeri mlinarovih?)

Nosim sve torbe a nisam magarac

Ja se ne volim ni s kim tući
I nikad neću da dotaknem
Kad me nagovaraju i kažu:
Ne smiješ dodirnuti njegovo uho.

Kad nas učitelj pusti iz škole
Najprije idemo svi u redu,
A poslije, čim nas ne vidi više,
Tuku se s onima iz drugog sela.

Ja ne volim o tome ni govoriti.
Meni je najdraže kad idemo kući

A netko vikne: Tko će bit magarac?

Ja onda kažem: Metnite na me torbe!

I svi na moja ramena povješaju.

A meni nije teško, jer znam da nosim

I Jelinu torbu. Mogao bih za nju

Da nosim, sigurno, trideset i tri torbe.

Al nikom ne bih priznao da sve nosim

Zbog Jele! . . . Koji možda o meni misli da sam

Magarac pravi, znam: vara se, i ne zna . . .

Magarac, to svi već znaju, imade dugačke uši.

A kad bih se iz Broda vratio kući, poslije ručka sam učio, pisao zadaće, i pomagao mojima pri svagdanjem poslu. Baki je bilo drago da joj donesem vode s bunara, od potoka, ili da s kime narežem drva te ih iscijepam. Svaki je dan, podveče, trebalo očistiti konjsku štalu, prostrti slamu pod konje i napojiti ih donijevši vodu u „pitli“. Kad je bilo blato (a kada ga nije bilo?), valjalo je čistiti zablacene točkove od kola. U proljeće i ljeto, prije noći, nakositi djete-line i donijeti je u ponjavcu konjima. Učio bih u sobi, u koju se često ulazilo i izlazilo, a nikome ne bi ni na um palo da ne govori glasno, ili da ne viče. Lijegalo se rano, ne samo zato što bi se vazda jadikovalo: „Skup je petrolaj“, nego i stoga što je trebalo ustati u četiri sata ujutro, bila zima, bilo ljeto. Mene su budili u pet, a u šest sam

odlazio u školu. I ljeti i zimi.

Po maturi je Tadijanović 1925. lj. išao u Zagreb na više školovanje. Prvo je študirao šumarstvo, ali po tom je prešao na filozofiju. Prvi stručni predmet mu je bila povijest južnoslavenske književnosti. Diplomirao je u februaru 1937. lj. Za vrime študijuma je živio jako siromašno. Uzdržavao se je uglavnom korektorskim djelom u izdavački i novinski poduzeći. Odlaskom na više školovanje se je zauvijek odvojio od seoskoga žitka u Rastušju. Ali to nikada nije prebolio. U njegovi pjesma je prisutna čežnja za selom. I prilikom čitanja kod nas je sa čežnjom spominjao stan, u kom je živio u njegovi mladi ljeti, pokazujući nam ga na slici „Ovo je moja rodna kuća, koje više nema“. Seoski motivi se stalno ponavljaju u njegovi pjesma.

Visoka žuta žita

Kada u rumene zore

Ili u jasna jutra

Prolazim

Poljima rosnim

Gdje mlad vjetar njiše teške klasove

Visokog žutog žita,

Izenada stanem;

I gle!

Moje srce, od radosti, glasno kuca

Kao zlatan sat.

Kad je Tadijanović koncem junija 1935. ljeta dostao mjesto za korektora u službenom listu „Narodne novine“ u Zagrebu, je morao korigirati iz dana u dan dosadne oglase. Da bi se ugnuo tomu mučnomu djelu, je napisao ciklus pjesam, „Dani djetinjstva“, ar su se spomeni na dane njegovoga djetinjstva uvijek vraćali u njegovo srce. Ne tribam spominjati da je uvijek bio vjeran svomu kraju i da je autentično prikazivao svoje mlade doživljaje. Samo jedno

ime sela je prisutno u njegovi pjesma idile — Rastušje — njegovo rodno selo.

Moje igračke

Oca nema kod kuće, to znam.

A djed

Poslije ručka spava. Moja

baka sad pere suđe,

I mene jako voli. Ona mi neće ništa,

Ako otidem pod kolnicu i skinem lanac

S ornica. I lagano ih izvučem na dvorište.

Najprije ću se malo u dvorištu igrati;

I ako se djed ne bi probudio, a ja ću

Otići onda pred kuću, na put.

Kad budu i druga djeca htjela

Malo da se vozaju, odmah ću im dati,

Ali ne za dugo. Kad ornice stanu, kazat ću im:

„Bolje bi bilo da idemo svirale pravit.

Kraj našeg potoka imo puno vrba

A baka će nam dati novu crvenu škljocu.“

Ostavit ćemo ornice . . . Idući K potoku, ispod prozora, vikat ćemo uglas:

Kreni koru, pušći vodu —

Tele sisa mliko —

Po dolini, po gorini! —

Po sljepačkoj torbetini!

Vikat ćemo, kažem kao da će svaki, uskoro,

Oguliti koru sa šibe vrbove.

Probudimo li djeda,

On će se protegnuti

I sigurno nam opsovati sveca.

Suvremeni pjesnik Jure Kaštelan veli o Tadijanovićevoj poeziji:

„Kad bih ovu poeziju sveo na jedan nazivnik, ime bi joj bilo: djetinjstvo. Tadijanović je pjesnik djetinjstva. Ali on nije pjesnik djetinjstva samo kao teme ili kao izvora pjesničkih slika, nego djetinjstva kao kreativnog viđenja svijeta. Tadijanovićevo poezija u cjelini ozračena je istim viđe-

njem radosti i tragike života. Djetinjstvo je magični sjaj metafora. Djetinjstvo je oko koje uvijek prvi put vidi, iznenađeno, začuđeno; unutarnje oko koje viđeni svijet preobražava u tajnu prvog postojanja, u neprekinuti početak. Djetinjstvo je i tajna stvaranja i put u dubinu same tajne, u vječni prsten života“.

Tadijanovićevo lirika je autentičan dnevnik njegovoga žitka. On sam o sebi veli, da se u svakoj njegovoj pjesmi more viditi kakov je on. Za ričom sam sebe otkriva, dok se mnogi pjesnici za ričom shranjaju.

Ali kada je Tadija — kako ga njegovi prijatelji ljubezno zovu od milje — zapravo počeo pisati pjesme, to on sam na vrlo poetski način izražava:

Tko da se poslije tolikih godina sjeti, koji je to, i kakav, bio trenutak kad je moja ruka posegnula za papirom i olovkom, ili tintom, da napiše prvu pjesmu? Čovjek može, iz mutnih sjećanja, da izvuče samo neke jasnije slike: najranija iz ljeta 1918, dok još nisam navršio ni trinaestu. No, u kojim sam trenucima, u ono blaženo doba, bio doista pjesnik?

Od proljeća do jeseni, a naročito ljeti, nedjeljama popodne, čim bi se sunce stalo naginjati k zapadu, ja bih se neopazice penjao na ravni vrh brijega, kod ulaza u Rastušje, i tamo, nevidljiv bilo kome, među borikama, na travi, stajao ili hodao, ili ležao nauznak, pa satima razmišljao, sanjario, sve dok se ne bi pokazala zvijezda Večernjača.

Nikad me, kasnije, nisu prožimale beskrajne slutnje nečeg neiskazanog, slične onima koje su mi onda srce ispunjavale do dna. Vjerovah

da sam pjesnik za kojega još nitko ne zna, ali će saznati kad žetva moja dozri.

Kao pčele oko košnice, u glavi su se vrzle misli, jedna za drugom, jedna ispred druge, dižući me od zemlje i noseći me u nepoznat kraj. A nisam ih još umio iskazati skladnim riječima.

Sve papire s mojim pjesmama iz toga doba, do moje petnaeste, uništio sam. Davno. I započeo iznova, od jeseni 1920.

Odonda, kroz desetljeća, izažimam u pjesme svoj život, mlad i sladak, zreo i trpak.

Od onda je napisao već od 200 pjesam, ali u štampi se je Tadijanović pojavio stoprv 1922. ljeta pod pseudonimom Margan Tadeon. Kot školar šestoga razreda gimnazije je napisao pjesmu „Tužna jesen“. Poslao ju je uredničtvu sridnjoškolskoga časopisa „Omladina“ u Zagrebu. Potom je još jednoč pokusio da se pojavi u „Omladini“, ali prez uspjeha. Tako je „Tužna jesen“ jedina njegova pjesma objavljena za vrime njegovih šridnjoškolskih danov.

Tadijanović o pjesmi „Tužna jesen“ veli:

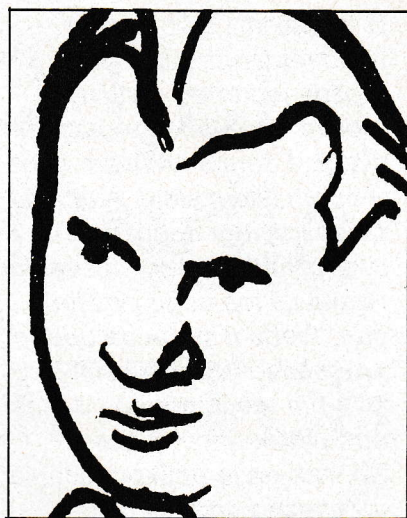
Znajte, i ona pripada k nizu onih pjesama što nikada neće ući u književnost, a koje ostaju zauvijek u srcu njihovih autora kao slika proljetnog jutra u kojemu je zlatan sunčani prah nevidljivo škropio po vama dvoma dok ste se držali za ruke i gledali se u zaljubljene oči.

No, ali njegovi prvi koraki u književnost zapravo počinju 1928. ljeta, kad u „Književniku“ Milana Begovića objavljuje pjesmu „Golubinja krila“. Od onda redovito sudjeluje u književni časopisi pod svojim punim imenom. S petimi drugimi pjesniki 1931. ljeta u

kolektivnoj zbirki pjesam „Lirika šestorice“ izlazu njegove pjesme. Ali njegova prva samostalna knjiga, „Lirika“, je izašla u decembru 1931. ljeta u vlašćoj nakladi. Bio je Tadijanović onda ujedno autor, nakladnik, tehnički urednik i — prodavač. U „Liriki“ je bilo 25 pjesam štampanih u 500 primjerkov — i to na kredit. Tadijanović je iz tiskare preuzeo cijelu nakladu; manji dio je dao knjižaram za prodaju. Veći dio je sam prodavao po deset dinari na kusić, a za misec dan je sve rasprodao. U to isto vrime je umro njegov otac, pak je otplatio stroške za pogreb s onimi pinezi, ke je bio zaslužio s „Lirikom“. Radosti i tuge prve njegove knjige su objavljene u Narodnom listu, u Zagrebu, 1958. ljeta.

Tadijanović je dosad objavio slijedeće zbirke pjesam: „Lirika šestorice“, „Lirika“, „Sunce nad oranicama“, „Pepeo srca“, „Dani djetinjstva“, „Tuga zemlje“, „Pjesme“, „Intimna izložba crteža iz Raba“, „Blagdan žetve“, „Srebrne svirale“, „Prsten“, a 1975. ljeta su mu u jednom svesku objavljene „Sabrane pjesme“. Njegove pjesme su prevodjene na 20 stranih jezikov. Uz vlašće pjesničko stvaralačtv se je i sam bavio prevodjenjem poezije. Tako je na peldu iz nimškoga preveo: Goethe-a, Hölderlin-a, Novalis-a i druge.

Kako Dragutin Tadijanović tako i Jure Kaštelan misli, da pjesma o sebi najveć govori: „Svaki dodir i pokušaj interpretacije stihova postaje neka vrsta prevodjenja ili drugi jezik. A na granici gde prestaje objašnjenje ili ilustracija počinje pjesma, nastaje umjetničko djelo“.

Dugo u noć, u zimsku bijelu noć

Dugo u noć, u zimsku gluhu noć

Moja mati bijelo platno tka.

Njen pognut lik i prosjede njene kose

Odavna je već zališe suzama.

Trak lampe s prozora pružen je čitavim dvorištem

Po snijegu što vani pada

U tišini bez kraja, u tišini bez kraja:

Anđeli s neba, nježnim rukama,

Spuštaju smrzle zvijezdice na zemlju

Pazeć da ne bi zlato moje probudili.

Dugo u noć, u zimsku pustu noć

Moja mati bijelo platno tka.

O, majko žalosna! kaži, šta to sja

U tvojim očima

Dugo u noć, u zimsku bijelu noć?

Prve svoje pjesme je Tadijanović pisao vezanom rimom, ali jur od svojega petnajstoga ljeta piše slobodnom rimom, ar se tako, kot on sam veli, more slobodno izraziti, a da misao ne zabludi drugamor iskajući rimu.

Pri jednoj anketi pod naslovom: Koju od svojih pjesama najviše volite i zašto?, se je odlučio za pjesmu „Mjesečina“. O toj pjesmi veli:

U toj pjesmi, u kojoj sam, u mladim danima, izrazio možda jedan od osnovnih motiva moje lirike: prolaznost svega, i danas otkrivam sebe u onom istom sjaju. A možda će se i mnogi nepoznanik prepoznati u bijeloj mjesečini, i danas, i još dugo poslije nas. Treba li stoga da budem radostan, ili da se tješim? Ove bih riječi mogao i danas ponoviti, kad bih morao. No, kad ga je prilikom čitanja u Željeznu gdo pitao, ka pjema mu je najdraža, je odgovorio, da otac svu svoju dicu glajno ljubi, samo mu je ono najmladje, ko se je upravo rodilo svenek naj-draže. Uživajte ipak „Mjesečinu“, iako je morebit izgubila prioritet.

Mjesečina

Gle, iza hrastove šume, u tamnom sjaju i tišini,
Mjesec se pomalja. Rumena.
Okrugao.

Lanjskog ljeta, s klupe ispod kestena,
Gledao sam s tobom, u zanosu,
Izlazak punog mjeseca iza šume hrastove,
U rasvjeti mliječnoj i smjehu.

Oh, kakve li smo krhke igračke
U krvničkim jakim rukama!

Tuga me je, i ja sam posve sam:

Mjesečina večeras grob tvoj poliva.

Mjesečina večeras meni šapuće

Da tebe nema, i nema, zauvijek.

O, dugo, dugo, još dugo poslije nas

Tuđe će oči gledati kao što gledasmo i mi:

Naže se sunčani dan,
Večernje sjenke oduljaše;

Mjesec se pomalja

Iza hrastove šume, u tamnom sjaju i tišini.

Metafizički elementi su prisutni i u pjesmi:

Kad mene više ne bude

Svakog dana sunce zapada.

Doći će

Dan od kojeg će se znati: mene

Više nema.

Neće se ništa desiti što nije bilo

Za moga vijeka: mornari će Ploviti morima, vjetrovi će hujati žalostivo

U granju, savijat će se dozrelo klasje k zemlji.

Voljet će se mladići i djevojke

Kao što se prije njih

Nikada nije volio nitko.

U jesen, kad voće dozrijeva, kad se beru

Plododvi, prolazit će njih dvoje

Alejom ispred Sveučilišta; zatim će

Šetati pod kestenima na Griču

Držeći se za ruke, dugo, dugo,

Kao što se prije njih nitko

Nije držao nikada. Oni će sjesti na klupu

Starinsku i spaziti oboje: na njima leži srebro mjesečine (Kako je negda počivalo na tebi

I meni, u doba mlade ljubavi).

Prije neg se poljube,

Djevojka će šapnuti sjajnom mjesecu: Sanjam li

Ili čitam pjesnika

Koji je pjevao o mojoj ljubavi?

Tadijanović je ljeta dugo željio napisati nešto slično

Edgaru Allanu Poe-u, nešto matematički precizno i strogo racionalno. Impuls za ostvarenje njegovoe nakane je

dostao od njegovoga prijatelja, ki se je pred njegovimi

očima ubio i ki ga je istoga večera pitao, je li će držati

govor nad njegovim grobom. Tadijanović o nastanku svojih

„Pjesama o Ljiljanima“ veli:

Kao i Poe, zaustavio sam se na mladoj ženi, Leliji. Što ima

potresnije od smrti mlade voljene žene? Ja sam u ono doba volio jednu ženu, i ona nije možda nikada bila življa nego u to vrijeme, ali to nije za mene bilo važno, jer sam čvrsto odlučio: ona mora umrijeti. Mora umrijeti! Ona je već mrtva, zamislio sam, i zaista mi je bilo kao da je umrla. Osjećao sam taj strašni gubitak kao pravi. Osjećao sam i ljubav, neki nježni zanos za ljiljanima, a sjećao sam se također potresne scene u sobi mrtvog prijatelja koji i nije više bio prijatelj, nego ona — mrtva Lelija! U prvoj sam pjesmi evocirao susret s ljiljanima u polju. Iako to inače nije moj običaj, posluzio sam se personifikacijom. Druga je pjesma ujedno vrhunac. U trećoj opet popušta napetost i bol se smiruje, nastupa olakšanje, kao što to već biva kad navru suze. Zamislio sam to, i izveo, kao dramu: tri pjesme — tri čina!

Pjesme o Ljiljanima

Ljiljani u polju

Korakom tihim prilazim k ljiljanima

U polju, slomljen . . . Pomilujem glave njihove.

Oni se na vjetru njišu lagano, lagano.

Kao da se mole Bogu ne nebesima:

Klanjaju se i udaraju rukom u zelene grudi.

Ovce moje pasu u polju.

Krotke.

Između mladog bilja . . . Janje se čudi ljiljanu:

Šta je to što je tako bijelo?

Oblaci bijeli plove preko neba.

Ovce su moje žalosne. I s tugom pasu.

Gdje je ona koja im je medno šaputala?

Bijela, vitka, nježna . . .

Ah, nje više nema . . . Nema Lelije.

Miris Ljiljana

Sumračje blijedo u bezglasnoj sobi.

Zastori su spuštteni.

Umorne moje trepavice, i one su sklopljene!

Ja vidim dvije svijeće voštane. Zapaljene
Pored njenog odra.

Ona tako mirno spava.
Nepomična.

I smiješi se. Ljiljani su oko odra

Ukočeni.

Samo njihov miris lebdi oko odra.

Ona spava. I smiješi se.

Ispuni se želja tvoja, Lelijo, srce!

Šuma od ljiljana bijelih oko tvog odra

Miriše.

Cvijet ljiljanov

Dušo moja, uplašena grlice,

Ti plačeš na mom dlanu;

Vidim ja bistre, bistre suze:

Kaplju. Kao zrnca od bisera.

O, zašto plaču tvoje crne oči, grlice,

Zašto plaču oči nevesele?

Gleda li te iz mraka bijela

Lelija,

Dušo moja, plava grlice! . . .

Zemlja je pokrivač njen; njeno srce slatko spi.

Uvenuto je, u dubini, cvijet ljiljanov

Koji je ona u ruci, blijeda, držala.

Ne tuguj, srce, za cvijetom uvelim,

Ne tuguj, dušo, za cvijetom ljiljanovim!

U jednom intervjuu 1971. ljeta veli Dragutin Tadijanović:

Živom pjesniku nema većeg zadovoljstva od spoznaje da njegove pjesme odjekuju u srcima naroda, kojemu i on sam pripada. Cjelokupna moja poezija autentičan je izraz mog života, njegova slika. Ostanem li, ostat ću po njoj.

Agnjica Schuster

Šansonjer Arsen Dedić trubadur srca

„Mladost? Morebit je to samo metafora za sve vridno u životu; morebit je moje vikanje za mladošću samo strah od prolaznosti vremena, od gubljenja ljubavi, od prijatelja, od oca, od zavičajnoga kraja.“

Ovo su riči jednoga od najpopularnijih, a u istu dob i najuglednijih kantautorov Hrvatske: Arsen Dedića. Da se jedan pjevač drži tri desetljeća dugo na vrhuncu popularnosti, ne more biti slučaj. Stoprv ako čovik premisli, kakova muzika je bila na glasu koncem pedesetih, početkom šezdesetih ljet, i ča se je na području muzike u medjuvrimenu sve dogodilo, moremo razumiti, ča to znači. Ča je Arsenu Dediću pri tom uspjehu znamda pomagalo je činjenica, da je on kantautor, da ada sam piše muziku i tekst svojih jačak i je zvečega sam jači.

Da su zadaća i uloga kantautora drugačije nego skladatelja, ki komponira za druge, je po sebi razumljivo: takozvani zanatski skladatelj obično piše po tudjoj narudžbi. U korist pjevačkih kvalitetov profesionalnih pjevačev on po komponiranju spušća sudbinu svoje kompozicije iz vlašćih ruk.

Kantautor je s druge strani u čuda delikatnijoj situaciji: on doživljava svoje pjesme na samom sebi, preuzimajući

tako direktnu odgovornost o budućnosti skladbe. Autor-pjevač zato ima prez sumlje pozitivniji odnos prema pjesmi, nego zanatski skladatelj, ki je špecializiran na zlatne glase i čije jačke iz epruvete imaju samo trenutačni uspjeh.

Ako velimo, da je Dediću pomogla činjenica da je kantautor, to ne znači, da imaju autori-pjevači laglje nego drugi: ne, nasuprot. Ali ča je znamda ipak prednost je to, da kantautor ne odvisi tako jako od minjajućih modov.

„Dedić nikada nije bio u modi ili zvana mode“, pišu u jugoslavenski novina. „Kantautori su takorekuć *handmade*, ručni rad. Oni slušaju, ča se zbiva u nji, a ne oko njih, i izražavaju svoje peršonske odnose prema svitu, a ne prave hite. Oni govore u prvoj peršoni jednine, na vlašću odgovornost.

Velika zasluga Dedića je, „da si je svojim potpuno subjektivnim stavom svojih jačak obdržao tihu i ponekad romantičnu čutljivost, ka se je u prošli ljeti izgubila. U revoluciji čutljivosti, ka je bila stisnuta med brutalnom avantgardom i zjalavom masovnom zabavom, med zaprtim elitizmom i agresivnim kičom, je Arsen Dedić stvorio poetsku leguru/mišavinu rijetke razumljivosti, s peršonskim pečatom i s

Arsen Dedić

Skladatelj, pjevač i pjesnik. Rodio se je 1938. ljeta u Šibeniku, završio je studij na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Piše scensku, filmsku, popularnu muziku i osebito šansone, ke uglavnom sam i interpretira. Najpopularniji je autor-pjevač Hrvatske. Njegova zbirka „Brod u boci“ je doživjela zvanaredan uspjeh i kod publike i kod kritike. U medjuvrjenu je izdao još i druge zbirke pjesam, na priliku „Hotel Balkan“ ili „Narodne pjesme“, a da ne govorimo o njegovim mnogobrojnim LP-pločama. Neke Dedićeve pjesme su jur uvrstili u antologije hrvatske poezije. On je u pravom smislu riči trubadur, obožavalac žen, a zato pjesnik ljubavi, zaljubljen pjesnik. Želji naime u svojoj pjesmi otkriti sve ono, ča je tipično žensko, „vječno žensko“ kot to veli jedan od najuglednijih hrvatskih književnih kritičarova. Arsen Dedić je pred kratkim nastupio i pred bečanskom publikom.

masovnim ehom“, je pisao isti novinar.

Dediću se je ada ugodalo, napisati patetične i romantične pjesme, a da nije upao u kič ili u površne klišeje zabavne muzike.

Od početka svojega stvaralačtva se je Arsen Dedić pokušavao na različni umjetnički polji: nastupao je u kabaretu, komponirao je muziku za filme, televizijske serije i za kazališne predstave, a pisao je i stihe.

Ali premda je ušao u antologiju hrvatske poezije, nikada nije kanio napustiti svoje javne nastupe i estradu.

Dedić se ne brani, ako njegove pjesme nazivaju konzumnom poezijom, ar ne kani postati jednim onih elitnih pjesnikova, ki su izgubili kontakt s publikom. Veseli se da literarni establishment priznaje njegove pjesme, ali u istu dob naglašuje, da se nije za to skrbio. „Nikada se nisam rivao pred pjesničko rudo, nikada u životu se nisam odazvao nijednomu pjesničkomu meeting-u, ar nisam htio, da se misli da kanim biti pjesnik“, je naglasio. „To ne znači, da to ne željim, ali neću biti tradicionalni pjesnik, ar to je praktičan

NE DAJ SE, INES

Ne daj se, Ines.

**Ne daj se godinama,
moja Ines, drugačijim pokretima i navikama,
jer još ti je soba topla;
prijatan raspored i rijetki predmeti.**

Imala si više ukusa od mene.

Tvoja soba — divota — gazdarica ti je u bolnici.

Uvijek si se razlikovala

**po boji papira svojih pisama, po poklonima,
pratila me slijedećeg jutra oko devet do stanice.**

I ruši se zeleni autobus

**tjeran jesenjim vjetrom, kao list,
niz jednu beogradsku padinu.**

**U večernjem sam odijelu i
opkoljen pogledima.**

**Ne daj se, mladosti moja,
ne daj se, Ines.**

Dugo je pripremano naše poznanstvo

i onda, slučajno, uz vruću rakiju,

i sa svega nekoliko rečenica loše prikrivena želja.

Tvoj je način gospođe i obrazi seljanke.

Prostakušo i plemkinjo moja!

Pa tvoje grudi, krevet,

i moja soba obješena u zraku kao naranča,

kao narančasta svjetiljka,

nad zelenom i modrom vodom Zagreba;

Proleterskih brigada 39, kod Grković.

Pokisla ulica od prozora dalje i šum predvećernih tramvaja.

Lijepi trenuci nostalgije, ljubavi i siromaštva,

upotreba zajedničke kupaonice

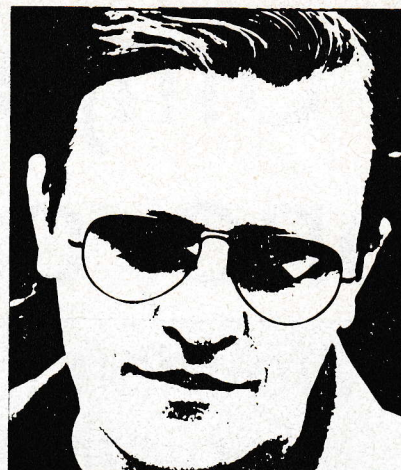
i — molim vas ako me tko traži...

način življenja. Oni se bavu isključivo literaturom, posvetili su joj život i sudbinu. A ča ću ja u toj okolici, ja, ki sam došao iz sfere zabave, kade je svit drugačiji; drugačije su vridnosti, a drugačiji je i pinez. Moji stih i su u dnevnoj službi, a ja bi imao rado, da se i poezija tako hasnuje. Bio bi sričan nekoga viditi, kako nosi pod rukom knjigu dobroga pisca i ju čita kot dnevnu potriboću". Iako Arsen Dedić broji med najobljubljenije i -priznatije kantautore Jugoslavije, u prodavačkom pogledu ne more konkurirati s najtiražni-

jimi pop-grupami i pop-pjevači. Pri prodavanju pločov mu je kvalitet čudakrat na putu.

Da Dedić mora stalno tancati na tankom užu med popularnošću i elitizmom, dokazuje i njegova slijedeća izreka: „Ljudi od nas očekuju sanje, radje lažne nego prave, istinite. Kanu sanjarije, varke i folišne podatke o svojem emocionalnom životu, a ne kanu biti opterećeni literarnošću niti muzikalnom ambicijom. Radje vjeruju pseudo-poeziji nego pravoj poetskoj riči. Želju dostati, na najjednostavniji način, telegrafski

Ne daj se, Ines — evo me,
ustajem tek da okrenem ploču.
Da li je to nepristojno u ovakvom času,
Mozart, Requiem, Agnus Dei.
Meni je ipak najdraži početak.
Raspolažem s još milion nježnih i bezobraznih
podataka naše mladosti,
koja nas pred vlastitim očima vara i krade i napušta.
Ne daj se, Ines,
poderi pozivnicu, otkaži večeru,
prevari muža odlazeći da se počešljaš
u nekom boljem hotelu.
Dodirni me ispod stola koljenom,
generacija moja, ljubavnice.
Znam da će još biti mladosti, ali ne više ovakve;
u prosjeku 1938a.
Ja neću imati s kim ostarati mlad,
ako svi ostarite,
i ta će mi mladost teško pasti,
a bit će ipak da ste vi u pravu,
jer ja sam sam na ovoj obali
koju ste napustili i predali bezvoljno,
a ponovo počinje kiša kao što već kiši u listopadu
na otocima.
More od olova i nebo od borova.
Udaljeni glasovi koji se miješaju:
glas majke, prijatelja, kćeri, ljubavnice, broda, brata.
Na brzinu pokupljeno rublje pred kišu
i nestalo je svjetla s tom bjelinom.
Još malo šetnje uz more i gotovo;
ne daj se, Ines.

poslanu sentimentalnost. Od ploče kanu trenutak batrenja i pozabljenja. Narod je svenek volio srce na žaru, nego moždjane s jaji.“

Najbolje i najradje Arsen Dedić piše ljubavne pjesme. Premda je u prošli dvajseti ljeti nastalo sve problematičnije pisati o ljubavi, je Arsen Dedić, zvana kratkih pauzov, najradje obdjelivao tu tematiku. A pisati ljubavnu pjesmu je dandanas sigurno nešto drugačije, nego pred tridesetimi ljeti. Arsen Dedić veli: „Došlo je vrime, osebjuno pojavom rock-a, ko je onemogućilo svaku sentimentalnost, svako peršonsko izražavanje emocije. Minjali su se odnosi plesačev, ljubavnikov, minjala su se mjesta, kade se je činila ljubav, i izražavanje ljubavi je došlo do poniženja. Ali nikada ne more dojt do poniženja ljubavi same. Nisu ti ljudi ništ izgubili od ćutenja, nisu se premla ljubili, nego drugačije. Drugačije se je prepričalo to, ča im se je vidilo, u času, kad se je sve politiziralo, problematiziralo, ironiziralo i mehaniziralo. I nije ostalo mjesta za pravu ljubavnu pjesmu. Potrična je velika snaga, neću reći kompozitora ili pjesnika, morebit jur prlje, velika snaga emocije, da se nanovič rodi takova pjesma. A to je ča ja iščem.“

Fredi Hergović

Umjetnošću viditi ono, ča je nevidljivo

Wolfgang Horvath

Rodio se je 6. junija 1952. u Zieljeznu.

Do 1956. ljeta je svoje distinstvo prebavio u Cogrštofu. Potom živi u Beču, kade pohadja osnovnu školu, četire razrede gimnazije i konačno

1972. ljeta završava Trgovačku akademiju.

Velje potom kratko studira na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču. Š kolska atmosfera ga je prognala odanle.

Upozna se s Ferijem Zottrom, Johannesom Wanke-om i Alfredom Kargerom u južnom Gradišću, s kimi je usko povezan.

Od 1976. do 1984. ljeta kod ORF-a djela kot tehnički crtač i grafičar.

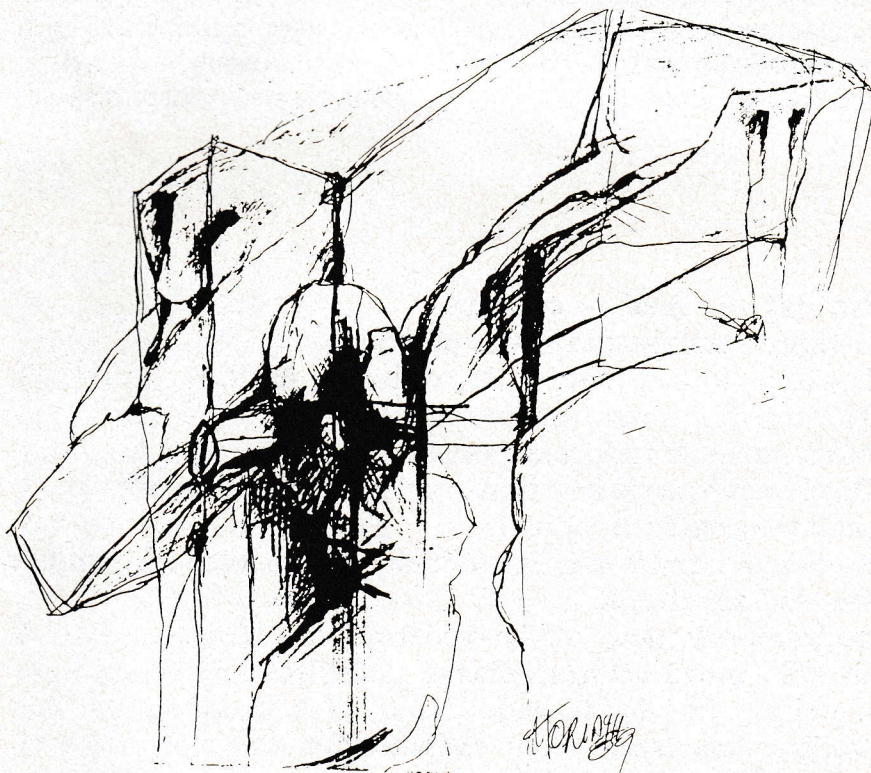
Od onda se posvećuje slikarstvu, ilustriranju knjig i scenografiji za kazališne predstave.

Svoja djela je izlagao jur po cijeloj Austriji, u Kanadi (Toronto) i Jugoslaviji (Zagreb).

Prva izložba mu je bila u Galeriji „Quellenhof“ u Tarči. U atelje-u u Badersdorfu u južnom Gradišću se intenzivno more posvećivati slikarstvu.

Prošlo ljeto je skupa s W. R. Kubizekom i Petrom Wagnerom izveo „ping-pong-pong“, literarno-muzikalnu ilustraciju, i to u malinu u Volfavi i u Unterrabnitzu.

„Slikarstvo je za mene svenek bilo i ostalo razračunavanje s pojmom *vidjenja* (u sebi i oko sebe). Umjetnost je nešto zvanarednoga i pruža se od vidljivoga do nevidljivoga i čini *vidljivo*. Zato i smisao umjetnosti leži u vidljivom — naime da se vidi“.

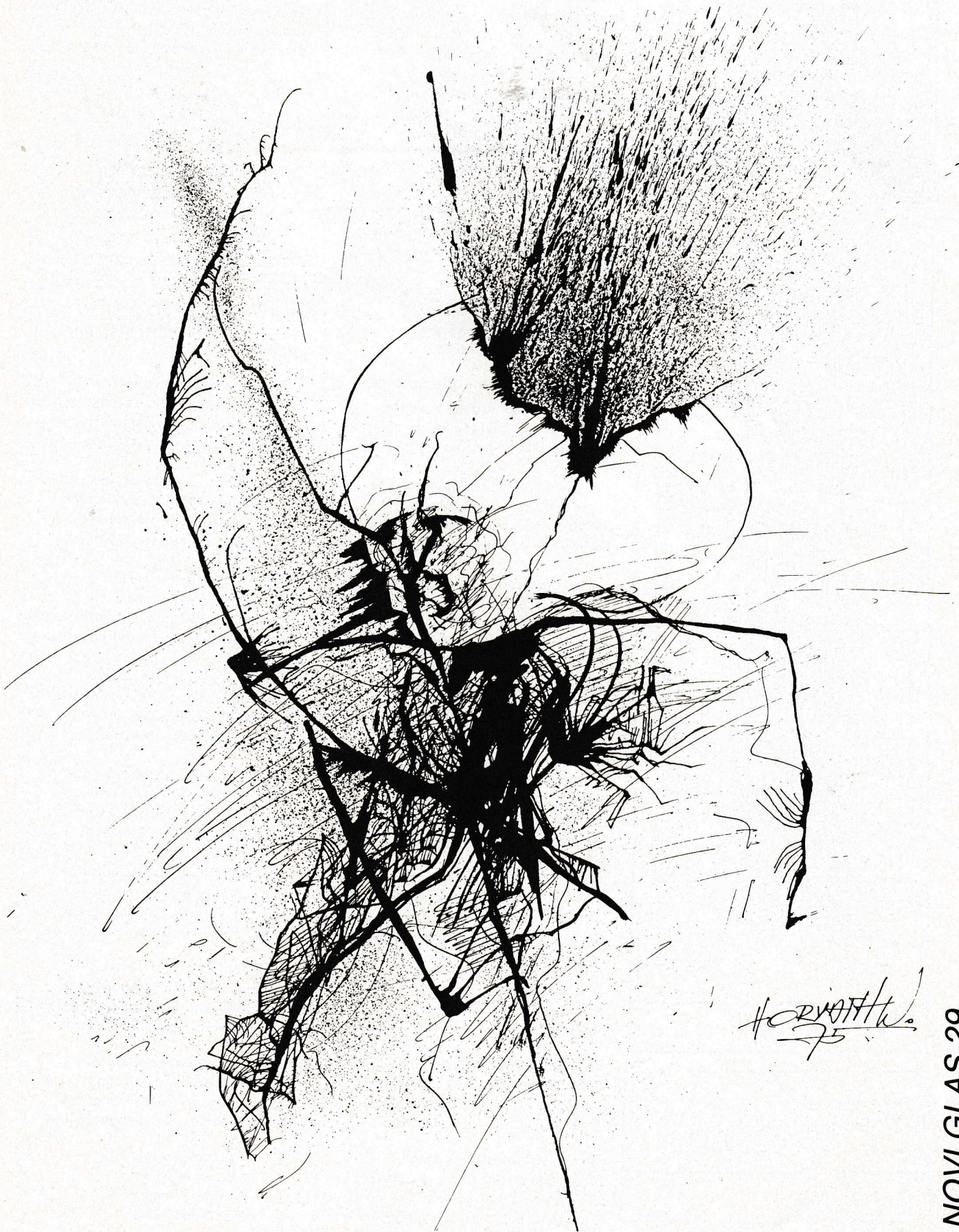

U ovom broju Novoga glasa se morete upoznati s djeli Wolfganga Horvata, čije grafike Vas neka otpeljaju u svit, koga škurinci zakrivaju svojim plaštom. Č udit ćete se, kako ste zašli simo i ča se Vašim očima sve očituje. Wolfgang Horvat Vam je naime sa svojim slikami, grafikami postavio lampuš, ki svojim svituckanjem u dužičkom pod- ili nadzemnom labirintu rasvićuje stazice i kutiće, ki po škurini za nas ne postojū, ar je ne vidimo. Ali Horvath diže plašt

škurincev, tako da moremo viditi još i vlanca i žilice tankočutnoga tkiva, ko je razgranato po stazica i kutići. Ali ipak nam se čini da je još svenek pokriva neki bijelkasto-magleni šlar. Ali sada mi je kot da razumim: Nije to šlar, nego zlatkasta paučina, ku pauki obično onde predu, kade je mir i tišina, kade je idila. A sve te zlatne niti paučinov moremo viditi samo zato, kad nam je Wolfgang Horvat postavio svituckajući lampuš.

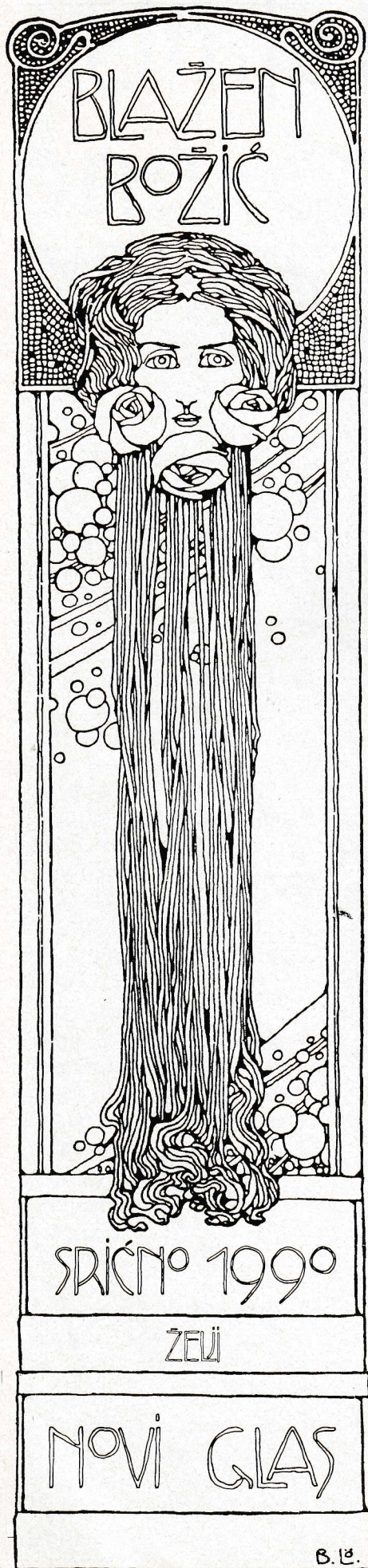
Agnjica Schuster

G A L E R I J A

HORVATH
75

NOVI GLAS 29

Mate
Meršič
Miloradić:

Betlehem

Andjelci va nebi, ki još hodu školu,
Gabrijelu ta dan lipo se pomolu,
Da bi novu jačku, ku su se učili,
Sada još po školi za probu jačili.

Gabrijel privoliji, oni se postavu,
Tiho se skašljadu, grlo si popravu.
Na glaviri tonuš Gabrijel zatukne,
Gori digne ruku, svaki da zamukne.

Onda taktuš broji, počne spivat milo.
„Mir ljudem . . .“ glej, ovde im se je zadilo!
„Još jednoč na novo!“ Gabrijel je puti,
„Piano, ne forte, to stoji va nuti.

Forte stoper počne „Ki su dobre volje“,
Jačite na novo ter pazite bolje!“
Dugo su morali sproberivat,
Na križiče fis-gis grla si zadivat.

Ter pozabu zarad jačke i glavira,
Da Marija, Jožef nimadu kvatira,
Koga bi im bili pripraviti morali
Va kraljevskom dvoru, va najlipšoj sali.

Gabrijel se na to prekasno spomene,
Nute i papire kraj od sebe pehne
Ter zajaukne tužno: „Bište, dica draga,
Betlehem letite do svakoga pragal!“

Jur su kasno došli, čujte žalost hudu:
Jožef i Marija po ulica bludu!
Ona već ne more dalje nositi tijela,
Pred visokom hižom je na kamen sjela. —

Jože glavu nagne, on ne misli na se,
Nek Mariji rad bi nositi dobre glase.
Ej, ej, glete tugu, vi andjelci mali,
Zač niste za časa kvatira iskali!

Jožef se povrne k Mariji družici,
Da nigdi ni stana, vidi mu na lici.
„Sirotica, hodi, ter se nagni na me,
Čemo pojt na polje uz kladnju od slame!“

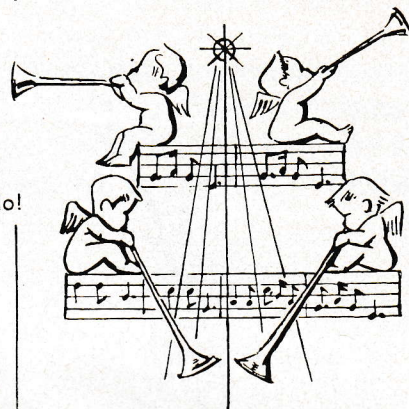
Na njegovu ruku ona se nasloni,
(Kips još nij namoljan takovoj Madoni),
On ju nujno pelja van na polje k slami . . .
„Blažena si vindar, vindar med ženami!“

Zvana Betlehema pastirija staše,
Ta dan nisu črijede dognali iz paše,
Junaki su vani kod črijede ostali,
Nek otac i mati bili su va štali.

Vola i oslaka nakrmu, napoju,
Pak si redu slamu k noćnomu pokoju.
Mačka je sidila zgora blizu zglavlja
Ter si bijelu dlaku liže i popravlja.

Tako su sidili svi skupa va štali,
Stari gleda mačku, staroj se pošali:
„Je li je va stani kruha i peciva?
Gosti su na puti, mačka se umival!“

Koraki se čuju, gdo se simo trudi?
Glas kod vrat govori: „Dobri, dragi ljudi!
Srdit se nekate, da po škuroj noći
Bludimo tudjinci ovde va samoći.

Betlehem nismo nikomu poznani,
Mjesta nismo našli va nijednom stani,
Simo smo dospili, slamu smo iskali,
Vidili smo, lampuš sviti se va štali!“ —

Pastirica stara stane se iz slame
Ter na stijeni lampuš si va ruke zame,
Jožefu, Mariji š njim va lice sviti,
Ča je to za ljude, ča to kani biti?“

Bog dragi i sveti! od zime drhtati
Vidila je ženu dobra stara mati!
„Hodi, hodi nutar, sirotica mlada,
Oj, ko si mi blijeda od zime i glada!“

Simo, simo sjedi, lipa moja dika,
Vrijed ću ti zakipiti zdjeljicu mlika! . . .
Ljubezna starica snop Mariji kaže,
Staroga pošalj, da oganj nalaže.

Snop popravi lipo, da Marija sjede . . .
Jožefu povida: „Sini su kod črijede,
Poj, pomozu ocu, dva snop doneste,
Pod striju rastrite, po vičeri leste! . . .“

Ja ću dvorit sama siroticu malu . . .
Jože ju posluhne ter ostavi štalu,
Vani stupi k starcu, pak donesu s lope
Skupa na rameni pod striju dva snope. — —

Jožef i Marija strat su dom imali!
Uz ljubav je dobro va ubogaj štali,
Prez ljubavi zlo je va gospodskom dvori . . .
Tvoje srce, brate, na ljubav otvori!

Stara mati nutri patruje Mariju,
A otac i Jože legli su pod striju;
Jur im počne sidat slatki san na oči,
Ali Jožef naglo, glej na noge skoči. —

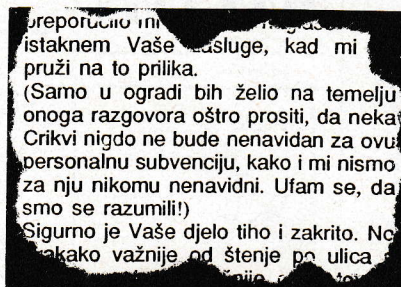
Ča more to biti,
Jur dan se čini?
A misec ne sviti,
Nit polnoć još nij!

Dr. Herbert Gassner momentano tuži Hrvatske novine i glavnoga urednika HN zbog članka „Hajka na Smolle-a i Gieler?“ u HN broj 43, od 27. X. 1989. zbog ogovaranja i zbantovanja.

Gassner tvrdi, da mu je zdivao Petar Tyran „ljudožder“, „hitalac bombic“ i „kucak“. Tužba je išla na sud u Željenu, kade je zaposlen dr. Gassner.

U vezi s ovom tužbom je interesantna još slijedeća malenkost. Dr. Hajek, Gassnerov advokat se je grozio Hrvatskomu štamparskomu društvu i piscu spomenutoga članka tužbom, ako se u HN ne oprost i opozovu sve inkriminirane pasaže. Advokat dr. Hajek mora biti u pinezni poteškoća, ar nije upotriebio oficijelni papir svoje kancelarije. Očigledno mu falu još i pinezi za vlašće kuverte. Na kuvertu naime nije otiskan logo dr. Hajeka, nego znak i naslov Narodne visoke škole Gradišćanskih Hrvatov. Vjerojatno si je dr. Hajek dao sponzrati i poštanku marku. Rekomandirano pismo naime on nije poslao iz Željezna, nego iz Cindrofa, kade živi „živa subvencija“ Narodne visoke škole Gradišćanskih Hrvatov, čiji predsjednik je dr. Herbert Gassner.

Iz govora dr. Augustina Blazovića pri svetačnosti „10 ljet hrvatska sekcija Pastoralnoga ureda“, u kom se je bavio i živom subvencijom u uredničtvu Glasnika:

Nismo još čuli da bi bio ki Glasniku nenavidan za tu živu subvenciju. Mislimo da smo dobro razumili dr. Blazovića.

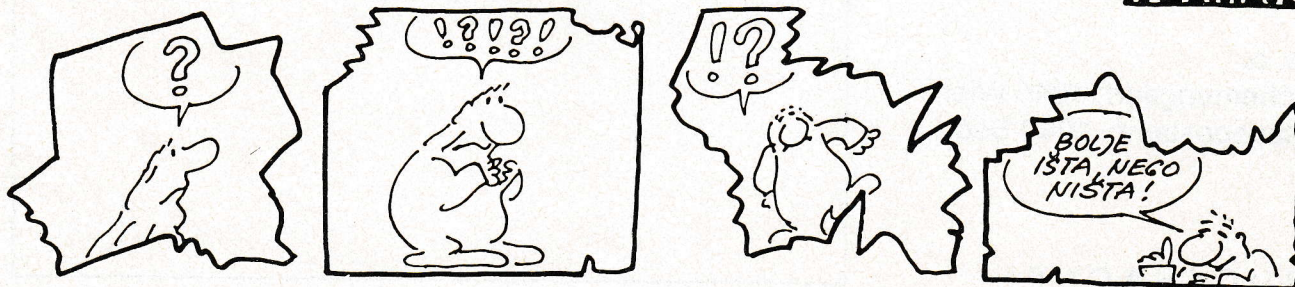
Hrvatsko kulturno društvo svoje izjave za štampu skoro isključivo izdaje na nimškom jeziku. To je očividno jednostavnije, ar hrvatski jezik je već-komu ipak dosta težak. Črljeni Prezidij je počeo izdavati svoje izjave za štampu i na hrvatskom jeziku, odnosno na jeziku, ki je hrvatskomu dosta spodoban. Uredništvo NG-a je pripravno, da jezično korigira izjave Prezidija, no a izjave HKD-a ćemo u ime Božje i prevesti.

Šefi vladov Hrvatske i Gradišća su u Željenu (21. novembra) dali skupnu konfe-

renciju za štampu. Novinari iz Zagreba su se upitali, ku nacionalnost ima zemaljski poglavar Hans Sipötz. Jedan novinar je veljek slavizirao Sipötzevo ime i ga stalno i u svoji pitanji nazivao: „gospodin Šipović“

Martin Ivančić, predsjednik Hrvatskoga kulturnoga i dokumentarnoga centra Šuševu, je u Šopronu prilikom Sastanka narodnosti narodnih grup susjednih zemalja izjavio pred delegati i novinari iz cijele sridnje Europe, da su Gradišćanski Hrvati potpuno integrirani u politički život Austrije. Mi da imamo 4 zastupnike u Parlamentu i u Saveznom vijeću, kot i 4 zastupnike u Zemaljskom saboru. Čestitamo svim ovim i drugim poslanikom hrvatskoga porijekla i slavskim imenom — med njimi i samomu Ivančiću, Sipötzevomu sekretaru. Čestitamo njegovu uspjehu, ugledu i dohotku, i tomu, da su potpuno integrirani. Zbog toga, ča se priznaju hrvatstvu nijednoga od njih nisu odbrali u političku funkciju. Ali ovi „naši“ zastupniki još svenek nisu počeli prositi i potribovati po zakonu zagantirana prava Gradišćanskih Hrvatov.

TUPKO

N. DRAGIĆ

